

SOCIÁLNÍ ASPEKTY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Bc. Martin Konečný

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martin KONEČNÝ**
Osobní číslo: **H108451**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální aspekty domácího násilí**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vymezení domácího násilí a jeho sociálních aspektů;
- na hledání možností pomoci obětem domácího násilí;
- na možnosti sociální pedagogiky při pomoci těmto obětem.

Součástí práce bude srovnání kazuistik, zaměřené na zjištění sociálních aspektů domácího násilí.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANTL, Miroslav. HANSLÍK, Hanuš. Jak na gaunery. Praha: PROSTOR, 2007, 140 s. ISBN 978-80-7260-180-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. VITOUŠOVÁ, Pavla a spol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, BKB 2007, 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.

FISCHER, Stanislav. ŠKODA, Jiří. Sociální patologie. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009, 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ Branislava. POKORNÁ Dana. TOUFAROVÁ Marie. Partnerské násilí. Praha: 2008, LINDE nakladatelství sár.o., 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.

ONDREJKOVIČ, Peter. Úvod do sociologie výchovy. Bratislava: VEDA SAV, 1998, 388 s. ISBN 80-224-0579-5.

ŠEVČÍK, Drahomír. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. Domácí násilí. Praha: Portál, sár.o., 2011, 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. Krizová intervence pro praxi. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, 200 s. ISBN 978-80-247-2624-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2008, 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

Další literatura bude průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2010

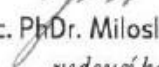
Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2012

V Brně dne 30. listopadu 2010

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Bc. Martin Konečný

.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

V Brně

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem diplomové práce jsou *Sociální aspekty domácí násilí*. Popisuje problematiku sociálních aspektů, které svojí existencí mohou tvořit základ pro vznik domácího násilí. Domácí násilí je fenomén, se kterým se může setkat kdokoli, je jedním ze závažných sociálních problémů. Diplomová práce se dělí na teoretickou a empirickou část. V teoretické části jsou obsaženy vymezení pojmů: sociální patologie, norma a normalita, sociálně-patologické jevy, domácí násilí a jeho charakteristiku, znaky a formy násilí, oběť, agresor, dále se zaměřuje na zkušenosti s domácím násilím ve světě a evropské unii a na prevenci a preventivní programy. Empirická část obsahuje výzkumné šetření, které se zabývá zjištěním a identifikací sociálních aspektů, které se podílí na vzniku domácího násilí. Cílem bylo identifikovat některé ze sociálních aspektů, podílejících se na vzniku a průběhu domácího násilí. Pro výzkum byla použita metoda analýzy kazuistik, jejich komparativní srovnání a nalezení společných sociálních aspektů.

Klíčová slova: sociální patologie, sociálně-patologické jevy, norma a normalita, agrese a násilí, domácí násilí

ABSTRACT

The topic of this diploma thesis is “The social aspects of domestic violence.” It describes the social aspects problems which can create the basis of the domestic violence origins. Domestic violence is a phenomenon that whoever can meet with, and it is one of serious social problems.

The diploma thesis is divided into a theoretical and a research part. The theoretical part includes the concepts definitions: social pathology, social – pathological phenomenon, standard and normality, aggression, domestic violence and its characteristic, features and violence forms, victim, aggressor. Then it concentrates on the experience with violence all over the world and in the European Union, and the prevention and preventive programmes.

The research part contains an investigation which deals with findings and social aspects identifications that can contribute to the domestic violence origins. The aim was to identify some of the social aspects participating in the domestic violence origins and its course. The method of casuistry analysis was used for the research, its comparison and finding of common social aspects.

Key words: social pathology, social-pathological phenomenon, standard and normality, aggression and violence, domestic violence

Děkuji Prof. PhDr. Pavlu Mühlpachrovi, Ph.D., za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce, za jeho ochotu a celkový přístup.

Dále chci poděkovat svojí manželce Petře Konečné, za její trpělivost a podporu, kterou mi věnovala při mé práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE	11
1.1 NORMA A NORMALITA.....	12
1.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	13
1.3 TEORIE VZNIKU SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ.....	15
1.4 PŘÍČINY VZNIKU SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	19
1.5 AGRESE A NÁSILÍ.....	21
2 DOMÁCÍ NÁSILÍ	23
2.1 PŘÍČINY VZNIKU DOMÁCÍHO NÁSILÍ	26
2.2 ZNAKY A FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	30
2.3 IDENTIFIKACE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	36
2.4 RIZIKOVÉ SKUPINY	40
2.4.1 Muži jako násilné osoby.....	43
2.4.2 Muži jako ohrožené osoby	47
2.4.3 Ženy jako násilné skupiny.....	48
2.4.4 Ženy jako ohrožené osoby	50
2.4.5 Děti jako ohrožené osoby.....	51
2.4.6 Senioři jako ohrožené osoby	51
2.5 VÝSKYT DOMÁCÍHO NÁSILÍ V POPULACI.....	52
3 ZKUŠENOSTI S DOMÁCÍM NÁSILÍM V ZAHRANIČÍ	55
3.1 POJETÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE.....	56
3.2 SLOVENSKO.....	57
4 PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	59
4.1 PREVENCE V RODINĚ	61
4.2 PREVENCE VE ŠKOLE	62
4.3 SPECIFICKÉ PREVENTIVNÍ PROGRAMY	62
II PRAKTICKÁ ČÁST	65
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	66
5.1 KAZUISTIKY	68
5.2 SOCIÁLNÍ ASPEKTY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	87
5.3 NÁVRHY A OPATŘENÍ	90
ZÁVĚR	92
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	96

ÚVOD

Problematiku domácího násilí jsem si pro svoji práci vybral z toho důvodu, že jsem se s tímto jevem často setkával ve své profesi policisty. Přes to, že v současné době pracuji v jiné problematice, tato oblast mne stále oslovuje.

Otázka násilí obecně je stará, jako lidstvo samo. Agresivní chování, které je nedílnou součástí násilí, byla člověku dána jako jeden z předpokladů jeho přežití a zachování jeho existence. Tak, jak se člověk vyvíjel, vyvíjela a měnila se i jeho potřeba užívání agrese a násilí. Postupně se tak tyto dvě neoddělitelné součásti lidského bytí přesunuly z pozice nutnosti pro přežití do pozice častého zneužití.

Do nedávné doby se o problematice domácího násilí nemluvilo a to proto, že to bylo nežádoucí. Tato část lidského bytí byla uschována pod společenské tabu a bylo zakryto spoustou nepravd a lživých rčení. K jeho překročení došlo prakticky až v nedávné době, kdy tento společenský fenomén začal být veřejným tématem společensky známých jedinců naší společnosti, kteří překročili hranici mlčení a veřejně se svěřili se svým životním utrpením. To co mnoho obětí domácího násilí odrazovalo od snahy svoji situaci řešit, bylo společenské vnímání tohoto problému v rovině rčení, v každé rodině „něco je“, a není potřeba tahat „špinavé prádlo“ na veřejnost. Tento přístup zapřičil to, že postižené osoby se neodvážili svůj problém řešit a to i přes fakt, že v rodině byli děti, které tímto jevem trpěli mnohdy víc než oběť sama. Tomuto přístupu také nahrával fakt, že tehdejší „morálka“ naopak oběti, v případě, že se pokusila násilný vztah ukončit, bylo vytýkáno, že „rozbijí rodinu“. Rovněž postoj církví, zejména pak římskokatolické, byl k takovému řešení negativní z důvodu jejího ortodoxního pohledu na manželství.

S problematikou násilí v rodině a v partnerských vztazích jsem se při svém povolání setkal mnohokrát v jeho různých podobách a formách. Zde musím konstatovat, že pro mne nebylo vždy lehké a jednoduché rozpoznat, že jde právě o domácí násilí. Problematika domácího násilí byla do nedávné doby ve vnímání policistů považována za jeden z mnoha okruhů jejich činnosti, bez jakéhokoli dalšího zamyšlení nad tímto fenoménem. Po té, co došlo v naší společnosti k zásadním změnám v pohledu na danou problematiku, došlo i ke změnám v činnosti policie ve vztahu právě k domácímu násilí. V současnosti jsou školeni specialisté na tuto problematiku, kteří se stávají garanty a školiteli pro další policisty.

Svojí prací bych chtěl upozornit na to, jak tento nebezpečný sociálně-patologický jev, kterým domácí násilí bezesporu je, negativně zasahuje do života celé naší společnosti, do života rodin a hlavně dětí. Dalším cílem mé práce je poukázat na fakt, že informovanost veřejnosti o tomto problému, je stále nedostatečná a mělo by dojít k vytvoření celospolečenské strategie boje, proti tomuto fenoménu. Je žádoucí, aby lidé pracujících jak v pomáhajících profesích, tak v represivních složkách státu, kteří se s projevy domácího násilí setkávají téměř každý den, byli kvalitně teoreticky připraveni k tomu, identifikovat domácí násilí v jeho nejranějších stádiích a těch nejméně „čitelných“ projevech. Jen kvalitně a včas informovaný člověk se může v této problematice orientovat a může být prospěšný jak sobě, tak svému okolí. Kvalitně a včas vytvořené legislativní zázemí v oblasti domácího násilí a správně cílená preventivní opatření mohou ve značné míře pozitivně ovlivnit snižování výskytu násilí v rodinách.

Z tohoto důvodu věřím, že výsledky výzkumu využiji jak osobně ve své práci, tak mohou posloužit k hlubšímu exkurzu do dané problematiky, případným zájemcům z řad policistů a pomáhajících profesí.

Diplomová práce se dělí do dvou částí, na část teoretickou a část empirickou, výzkumnou. V části teoretické se zaměřím na poznatky o agresi a násilí obecně, o příčinách vzniku, znacích a formách domácího násilí, o rozdělení rizikových skupin a výskytu domácího násilí v populaci. Dále chci krátce shrnout poznatky z problematiky domácího násilí v zahraničí, evropské unii a některých našich sousedních státech a také se zaměřím na prevenci a preventivní programy využívané u nás.

Spojení své diplomové práce se sociální pedagogikou spatřuji v tom, že domácí násilí je natolik nebezpečným a ohrožujícím fenoménem naší společnosti, že jeho dopady na naši společnost mohou mít velice negativní vliv na její další vývoj. Domácí násilí tak není pouze problémem jednotlivce ale hlavně i problémem celé naší společnosti. Propojení mé práce se sociální pedagogikou je patrná z toho, že se sociální pedagogika zabývá problematikou zaměřenou na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny ve společnosti, a skupiny osob ohrožených domácím násilím. Mnou zpracovávané téma je tak svým charakterem přímo propojeno se sociální pedagogikou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Sociální patologie (z lat. Pathos = utrpení, choroba) není samostatným vědním oborem a je nutné jej chápat jako multidisciplinární obor, neboť na objasnění zkoumaných jevů se podílí několik vědních oborů společně. Společně se pak zabývají zákonitostmi projevů chování jedinců popř. skupin ve společnosti, které jsou společností hodnoceny jako negativní a nežádoucí a to z toho důvodu, že porušují nejen zákonné normy ale i všeobecně platné a uznávané společenské zvyky a pravidla. (srov. Fischer a Škoda, 2009, s. 3).

Sociální patologie může být chápána jako součást sociologie. Jako první tento termín použil anglický sociolog Herbert Spencer již v 19. století, kdy se tímto termínem snažil o vyjádření podobnosti, mezi patologií biologickou a sociální. Tímto vyjádřením sledoval podobnost společenských problémů s problémy biologickými. (srov. Fischer a Škoda 2009, s. 3).

Pojmem sociální patologie tak vyjadřujeme takové jevy, které jsou ve společenské oblasti považovány za společensky nežádoucí, nezdravé a přesahující hranice normálních společenských jevů a hodnot. V poslední době pak dochází k nahrazování pojmu sociální patologie pojmem sociální deviace. (srov. Mühlpachr 2001).

Proti tomu Fischer a Škoda uvádějí, že „*pojmem sociální patologie se od pojmu sociální deviace i sociální dezorganizace liší. Jevy, které jsou označovány za deviantní, nemusí být vždy patologické. Sociálně patologické jevy jsou vždy pro společnost či jednotlivce negativní, což v případě deviantních jevů platit nemusí*“ (Fischer, Škoda 2009, s 3).

S ohledem na toto tvrzení, by v praxi mělo být toto hledisko bráno v potaz a tyto dva pojmy by od sebe měly být oddělovány. Zatím co pod pojmem sociálně patologické jevy si můžeme představit takové jevy, které jsou, jak jsem již shora uvedl takové jevy, které jsou pro společnost nežádoucí a nezdravé tak pod pojmem sociální deviace lze vidět jakoukoli odchylku od normální funkce a porušení jakékoli sociální normy.

1.1 Norma a normalita

Každá společnost si byť nepsaně, za využití sociální zvyků a obyčejů stanovuje určité normy, od kterých se následně odvíjí její hodnocení toho, co považuje za tzv. „normální“, tedy odpovídající a vyhovující normám a také toho, co se již vymyká takto stanoveným normám a je tedy ve společnosti považováno za „nenormální“, tedy za to, co je již za hranicí společenské tolerance, za to, co společnost již není ochotna bez povšimnutí a následného odsouzení či trestu tolerovat a přehlížet.

V průběhu svého života si každý z nás osvojuje určitá pravidla a vzorce chování v rámci postupné socializace, kterými se pak řídí. Tato pravidla jsou nastavována jednak naší vzájemnou interakcí a komunikací, při které dochází k vzájemnému ovlivňování a přenášení určitých vzorců chování a to nevědomě aniž bychom si uvědomovali skutečnost, že si tyto s sebou ponese celý život a dále jsou nastavována vědomě tím, že dodržujeme pravidla a normy, které jsou pro nás důležité z toho důvodu, že je považujeme za správné, za takové, které společnosti prospívají a mají na ni pozitivní vliv (srov. Fischer a Škoda, 2009,s.4)

Vlastní vymezení toho, co je „normální“ a je „nenormální“ je značně problematické a obtížné. Pro přesnější rozlišení bychom se museli zaměřit na konkrétní jev, neboť stanovit všeobecnou hranici normality či abnormality není možná. S postupným vývojem společnosti a s tím spojeným vývojem norem, se tak vyvíjí i jakási pomyslná stupnice hodnotového ohodnocení toho, co je ve společnosti považováno za normální a co je již za její hranicí. I tato hranice však nemusí být vždy a ve všech případech na stejné rovině. Jiné vnímání normy a normality může být v případě výtvarného umění a umělců a jiné u lidí, kteří se pohybují v konzervativní společnosti a to i přes to, že oblast které se jejich vnímání bude zcela totožná. Co pro jednoho je normální a přijatelné, nemusí být normální a přijatelné pro druhého. V těchto případech se však může jednat o pozitivní odchylku vnímání normy.

Z tohoto důvodu, by měly být pro vytvoření normy stanoveny všeobecně platná a uznávaná pravidla, od kterých by byla odvozována normalita a nenormalita, která by byla všeobecně uznávána v celé společnosti a pro tuto společnost také závazná.

Tak jak pokročil vývoj společnosti kupředu v návaznosti na ostatní systémy, které s vývojem společnosti souvisí, tak se i posouvaly hranice tolerantnosti společnosti k určitým projevům chování a jednání a tím i k posunu pomyslné hranice normality. Některé projevy agresivity, které by byly v době nedávno minulé označeny za nepřijatelné, jsou v dnešní době tolerovány spíše jako vědomostní neúspěchy.

Jak uvádí Tkáč, může být vymezení normy dosti obtížné a ne zcela jednoznačné. Často se může stávat, že odchýlení se od normy, může být jednoznačně pozitivní a tím i žádoucí ze sociálního pohledu.

K tomuto pak doplňuje, že pojetí normy může být stanoveno ve třech rovinách. První rovinou je rovina statická, ke které uvádí, že pokud můžeme psychický projev kvantifikovat, tedy vyjádřit v číselné rovině, můžeme jej vyjádřit jako statické pojetí normy. Toto pojetí můžeme využít tam, kde jsme schopni stanovit průměrné hodnoty a od těchto pak odvozovat hodnoty plusové, tedy kladné a hodnoty minusové tedy záporné a tím vyjádřit jejich vzájemný vztah. V obecném smyslu pak můžeme říci, že průměrné hodnoty představují určitou formu normy, od které pak odvozujeme vzájemné vztahy normality a nenormality.

Druhou rovinou, je rovina funkčního pojetí normality. V rámci této roviny, je považováno za normalitu to, co umožňuje ideální fungování jednotlivce v rámci společnosti. Za normální je považován takový jev a stav, který vede k dosažení požadovaného efektu. U tohoto pojetí se pak můžeme setkat s otázkou, která hodnotí kvalitu prostředků, s jejichž pomocí se pracuje. Třetí rovinou, je rovina sociokulturního pojetí normality (Tkáč, 2007, s. 7-8).

1.2 Sociálně patologické jevy

Podle Pokorného a kol., se „sociálně patologickým jevem obecně rozumí takové jednání jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince a prostředí ve kterém žije a pracuje, a ve svém

důsledku pak vede k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím“ (Pokorný a Telcová a Tomko, 2003, s. 9).

Z tohoto tedy vyplývá, že sociálně patologické jevy jsou odvozovány od společenských norem a jejich porušování. Zde pak můžeme hovořit o určité normalitě a nenormalitě chování a jednání, která je odvozována, klasifikována a hodnocena právě na základě všeobecně platných společenských norem.

Vzhledem k různorodosti společnosti, jejích členů, skupin, etnicit a dalších určujících činitelů není možné jednoznačně vymezit celý okruh sociálně patologických jevů. Množina sociálně patologických jevů také není stálá a kompaktní ale její složení se mění v závislosti na vývoji společnosti a vztahů, které jsou tímto vývojem utvářeny.

Tato množina se postupně mění v závislosti na vývoji společenských norem, které jsou ve společnosti utvářeny jako celek, tedy jsou tvořeny jednak normou a dále pak trestem, který za porušení té či oné normy hrozí. V některých společnostech pak tyto normy mohou být od sebe odděleny a tvoří jednak normy právní a dále normy morální nebo také sociální.

K sociálním normám uvádí Ondrejko, že „*sociální normy můžeme definovat i jako pravidla, pro vědomé konání, předpisy pro sociální chování, očekávání chování, nebo dokonce vyžadované sociální chování, s charakterem kategorického imperativu*“ (Ondrejko, 2000, s. 23).

Vývoj sociálních norem je spjat s vývojem společnosti. Jak se vyvíjí společnost, vyvíjí se i její sociální normy. Od těchto norem se pak odvozují ty konkrétní jevy, které jsou na základě svého rozporu se sociální normou společnosti označeny za patologické či deviantní.

Výčet sociálně patologických jevů není stálý, ale postupně se vyvíjí a rozrůstá o další jevy tak, jak se vyvíjí společnost a její sociální normy. Je všeobecně známé, že na počátku

dvacátého století byl výčet jevů, které v té době byly označovány za sociálně patologické, soustředěn na prostituci, alkoholismus, prostituci, sebevražednost, homosexualitu, nezaměstnanost a válku. S postupným vývojem společnosti a tedy i vývojem sociálních norem se tento výčet rozrůstal o další jevy jako narkomanie, závislost na drogách, agresivní a násilné chování.

V poslední době se do tohoto výčtu pak přiřadily i jevy, které mají přímou souvislost se současnou moderní společností a její sekularizací, která má za následek větší dostupnost komodit, které přímou ovlivňují vznik sociálně patologických jevů. Jsou jimi závislosti na hracích a výherních automatech a závislosti vzniklé ve spojení s využíváním informačních technologií. S tímto souvisí i razantní nárůst násilí a násilného chování, které je z velké části ovlivněno počítačovými hrami a současnou skladbou nabídky produkce filmových společností, které produkují v posledních letech mnoho děl, založených na násilí a agresi.

1.3 Teorie vzniku sociálně patologických jevů

Abychom byli schopně účelně a efektivně řešit problematiku sociálně patologických jevů a deviací, je nezbytně nutné abychom znali příčiny a zdroje jejich vzniku. Toto úzce souvisí s možnostmi práce s těmi, kteří nesou vzorce chování ale i výběrem postupů a zaváděním metod při prevenci a ovlivňování nežádoucího chování.(Fischer a Škoda, 2009, s. 8)

Aby mohlo patologické jednání vzniknout, musí mít přímý vztah na společnost, jejíž normy určují rozsah a podobu norem, které jsou způsobilé, vytvořit prostor pro jejich klasifikaci. Bez tohoto vztahu nemůže takové jednání vzniknout.

Jak uvádí Winkler, jsou tři teorie příčin vzniku sociální deviace a patologie:

„Teorie, jež předpokládá existenci určitých typů lidí (kids of people theory), kteří mají tendenci volit chování mimo společenské normy“.

„Teorie situační – předpokládá, že určité sociální chování navozují možnost vzniku a rozvoje sociální deviace. Takového chování se může v podstatě dopustit kdokoli.“

„Teorie konjunktivní - jedná se o kombinaci obou předchozích přístupů. Východiskem této teorie je, že v určitých situacích se určitý typ lidí bude chovat určitým způsobem.“ (Winkler in Fischer a Škoda, 2009, s. 8)

Není však možné bezpečně určit konkrétní počty či procenta té či oné populace s vyjádřením toho, jakým dílem se dopouštějí či nedopouštějí patologického či deviantního jednání ve vztahu k uvedeným teoriím. Rovněž tak není možno případně zjištěné výsledky aplikovat na celosvětovou populaci a to z toho důvodu, že sociální normy nejsou globálně stejné a jsou diferencovány na základě, historických a vývojových změn té či oné kultury či subkultury. To co je v jedné kultuře může být považováno za patologické či deviantní v jiné může být tolerováno.

Mimo uvedených tří teorií vzniku sociální deviace a patologie, došlo postupným vývojem k ustálenému názoru, že zde existují i zdroje těchto jevů. Byli tak stanoveny tři základní teoretické směry zdrojů sociálně patologických jevů a deviací. Jsou to teoretické směry biologické, psychologické a sociologické.

K tomuto dělení pak Mühlpachr uvádí, že podstatou biologického směru, je hledání příčin v biologických determinantech jednotlivců, co by nositelů určitých typů chování a jednání. Podstatou psychologických směrů je zaměření na vnitřní dispozice jednotlivců, jejich charakter, osobnost člověka, to čím jsou jednotlivci motivováni, jaké je jejich zaměření na sebe sama, jak dalece mají rozvinuté sklony k agresí atp. U posledního, sociologického směru se pak zohledňuje vliv okolí a prostředí, sociokulturní přenosy a v neposlední řadě také vlivy faktorů, vycházejících z působení skupin. (Mühlpachr, 2001, s. 10).

K tomuto rozdělení pak Fischer uvádí to, že se jedná v podstatě o multifaktoriální příčiny, které mají za následek vznik sociálně patologických jevů. Vzhledem k tomuto prolínání pak uvedené tři základní přístupy vnímá tak, oproti Mühlpachrovi jako vzájemně propojené, tedy biologicko-psychologický, sociálně-psychologický a sociologický.

Teorie založené na biologických směrech se zabývají zkoumáním propojení biologických aspektů jako určujících determinantů pro sociálně patologické, deviantní a kriminální chování jedinců, kteří vykazují shodné biologické determinanty, které jej předurčují k deviantnímu chování. Tento princip zavedl do praxe, ve druhé polovině 19. Století italský pozitivistický kriminolog Caesar Lombroso. Tento pro svoji práci využil vzorek z italských věznic, který podrobil antropometrickému měření, na základě kterého katalogizoval za pomoci měřitelných duševních a tělesných znaků biologické anomálie, dle kterých pak možno určit, zda ten či onen člen populace má vrozené sklony k páčání kriminálních činů.

V rámci biologických směrů hledání příčin sociálně patologické a deviantního chování tak bylo vytvořeno mnoho dalších teorií. Teorie konstitucionalisti Ernsta Kretschmera hovořila o tom, že určité typy lidí se dopouštějí protiprávního jednání podle toho, v jakém poměru jsou v populaci zastoupeny. Na tuto teorii pak navázal profesor harvardské university William H. Sheldon, který v návaznosti na Kretschmera vytvořil klasifikaci tří základních lidských typů a to endomorfní, mezomorfní a ektomorfní. Tyto typy se od sebe navzájem liší odlišnými charakteristikami jak biologickými tak psychologickými. Z provedených šetření pak v rámci této teorie vyplynulo, že pro páčání kriminálních deliktů, je nejvíce disponován mezomorfní typ.

Sociální nebo také sociálně psychologické směry hledání příčin se pak zabývají vztahy, mezi psychickými vlastnostmi a dispozicemi a sociálně patologickým, deviantním či kriminálním chováním. Jedním z těchto přístupů je teorie sociálního učení, která mimo jiné zastává názor, že socializace extrovertních jedinců, je nedostatečná a to z důvodu jejich nízké schopnosti předpokládaného sociálního učení. (Fischer a Škoda, 2009, s. 10)

Jako další tyto směry můžeme uvést teorii charakteru a temperamentu C.R. Cloningera, která pracuje s vybranými rysy temperamentu a charakteru nebo teorii odlišného kognitivního stylu G.D. Walterse a W.T. Whitea, kteří vytvořili model osmi primárních kognitivních charakteristik.

Do oblasti sociologických směrů teorií spadají takové teorie, které se zaměřují na společensky nežádoucí či nepřijatelné chování v souvislosti s různými společenskými návaznostmi a spojitostmi. Mezi tyto teorie patří teorie kulturního přenosu, která staví na tom, že deviantní chování je vzájemně přenášeno mezi členy ve skupinách či interakcí s druhými skupinami. Dále teorie sociálního učení, které je postaveno na tom, že chování deviantní ale i konformní je ovlivňováno případnou sankcí a to buď negativní či pozitivní.

Další významnou teorií je teorie anomie, kterou do sociologie uvedl E. Durkheim. Tímto označil situaci, kdy ve společnosti přestanou platit zákony a to jak právní tak i morální a dojde ke zhroucení systému hodnot společnosti. Po té následuje stav, který vede k destabilizaci a nejistotě, které ústí v patologické jednání členů společnosti. (srov. Fischer a Škoda, 2009, s. 13)

Jak uvádí Mühlpachr, „*aby šlo o deviaci v sociologickém smyslu, musí být splněny následující charakteristiky deviantního chování:*

Opakovatelnost daného jevu (opakování se, v určitých časových a teritoriálních řezech)

Hromadnost, tj. distribuce ve větších skupinách populace

Sociální závažnost, tj. relevance, která je danému chování přisuzována v dané kultuře, společenství či skupině.

Etiologie, která umožňuje predikci daného jevu (Mühlpachr, 2001, s. 14)

V současné době lze říci, že za nejvíce propracované přístupy jsou považovány právě přístupy sociologické. Jsou ověřovány v praxi empirickými výzkumy, který tak dávají alespoň částečný obraz o současném stavu, o možnostech dalších šetření výzkumů tak, aby jejich výsledky mohly být následně využity pro další praxi při stanovování nových přístupů a řešení problematických situací a jevů.

1.4 Příčiny vzniku sociálně patologických jevů

Příčiny vzniku sociálně patologický a deviantních jevů a jednání můžeme rozlišovat ve dvou rovinách a to v rovině endogenní a exogenní.

Endogenními příčinami jsou ty příčiny, které jsou detekovatelné v samotné osobě či osobnosti každého jedince. Mohou být biologického charakteru, kam řadíme biologické a genetické dispozice které tak jsou vrozené - přenesené. Dále to budou příčiny psychologické, které jsou vytvářeny v průběhu vývoje člověka jako osobnostní a charakterové rysy, hodnotová orientace a vlastní zaměření.

Podle posledních zjištění pak je známo, že dispozice vycházející z genetických faktorů mohou mít vliv na určité jednání jako je třeba sebekontrola či hyperaktivita ale to samo o sobě nemůže vést k patologickému či deviantnímu jednání, avšak je způsobilé zvýšit pravděpodobnost takové jednání v návaznosti na další faktory.

Svůj podíl na vzniku deviantního chování mají psychopatické dispozice jedince, kdy toto je určeno sníženou sebekontrolou, vyšší impulzivostí, nižší tolerancí k chování jiných, sebestředným zaměřením osobnosti a v neposlední řadě i snížený intelekt. (srov. Hroncová a Kraus, 2006, s. 21)

K této skupině pak můžeme řadit i jiné znaky osobnosti, které jsou utvořeny v průběhu vývoje a tedy se nejedná o vrozené, ale získané faktory podílející se na vzniku deviantního jednání a to především v raném dětství. Svůj hlavní podíl na takto získaných faktorech má rodinné prostředí a přístup rodičů k dítěti. Deviantní jednání, je vždy spojeno s narušenou morálkou jedince.

Za další znaky, které poukazují na deviantní jednání, můžeme považovat špatné komunikační dovednosti a způsoby řešení konfliktních situací a vlastních konfliktů. Z tohoto pak plynou problémy a vznikají rizikové faktory jako např. nízká adaptabilita, vysoká impulzivnost, těžké zvládnání stresu aj. (srov. Hroncová a Kraus, 2006, s. 21)

Za exogenní příčiny pak můžeme označit takové příčiny, které působí zvenčí a svým působením pak zapříčiňují vznik deviantního jednání. Místem, kde se působení exogenních příčin projevuje v první řadě, je prostředí vlastní rodiny. Vzhledem k tomu, že základním posláním rodiny je vytvářet prostředí pro zdravý vývoj dětí, může při nesprávně zvolených postupech a způsobech chování a výchovy v rodině docházet k vytváření negativního prostředí, které má za následek vznik deviantního chování, které budou působit celý život.

S vývojem společnosti prochází vývojem i rodina a její prostředí. Vzhledem k tomu, že tyto změny nejsou vždy pozitivního charakteru, odráží se jejich vliv i v působení rodiny a tak i v jejím vytváření prostředí, které ovlivňuje výchovu a formování osobnosti. V tomto působení tak může docházet k selhávání rodiny ve vytváření procesu formování osobnosti svých potomků.

Kraus a Hroncová dělí tyto rodiny do tří kategorií:

1. Rodiny, které se nemohou řádně zhostit svého úkolu (z důvodu nemocnosti, složité ekonomické situace a tp.). Pod tuto kategorii lze zařadit i rodiny neúplné.
2. Nedovedou nebo neumějí plnit úkoly související s výchovou, nebo nejsou schopny zabezpečit bezproblémové prostředí a vývoj. Sem patří nízký intelekt, nízká připravenost pro rodinný život vyplývající z nízkého věku rodičů a malých životních zkušeností.
3. Do této kategorie pak patří rodiny, které jsou tvořeny rodiči, kteří nemají zájem o své potomky a tak i jejich výchovu a děti jsou jim více či méně na obtíž. Do této skupiny, mohou patřit rodiny, kde rodiče jsou časově velice vytíženi v zaměstnání, avšak hlavní skupinu zde tvoří rodiny, ve kterých mají své nezaštitelné místo již v této rodině existující patologické jevy na straně rodičů. Zpravidla je to kriminální minulost, nadměrné požívání alkoholu či drog, prostituce aj. (srov. Kraus a Hroncová, 2006, s. 22)

Z tohoto krátkého výčtu je zcela patrné, že podíl rodiny, rodičů a rodinného prostředí na příčinách vzniku sociálně patologických jevů a deviací je značný. V tomto prostředí je

zcela markantní princip nápodoby a vzoru, kdy se děti učí od svých rodičů stylům chování jak pozitivním tak hlavně negativním. V této fázi dochází k hlavnímu ovlivnění dalšího vývoje dítěte do budoucna.

Další institucí, která se značnou měrou podílí na tvorbě osobnosti dítěte a jeho dalšího působení ve společnosti je škola. Ta má své nezastupitelné místo v tomto systému a jsou na ni kladeny nemalé nároky.

Obtížně se pak škole daří naplňovat tři moderní ideály tak, jak je definuje E. Walterová. První, definuje jako rovnováhu, kdy touto má na mysli vyváženost např. mezi sociálním a osobnostním rozvojem, mezi tím co je standardní a co jsou individuální rozdíly. Za druhý ideál označuje spravedlnost, ve smyslu vyrovnávání podmínek a to obzvláště pro znevýhodněné skupiny jakou jsou zdravotně, sociálně či ekonomicky znevýhodnění. Jako třetí ideál označila kompetentnost člověka, která vyjadřuje vybavenost jednotlivce takovými dovednostmi a vlastnostmi, aby byl v budoucnu schopen se aktivně účastnit na spolurozhodování a rovněž tak aby byl schopen sám rozhodovat o vlastním konání a vlastní budoucnosti. (Walterová, in Kraus a Hroncová, 2006, s. 22-23).

Vzhledem k tomu, že ani instituce jakou škola je, není schopna plně zabezpečit ideální podmínky pro plnění shora uvedených cílů, stává se tak školské prostředí nezřídka součástí institucí, které přispívají k rozvoji a prohlubování sociálně patologických jevů a deviací. Toto může být způsobeno jednak slabou připraveností učitelů ale i slabou angažovaností školy v mimoškolních aktivitách dětí tak, jak tomu bylo v minulosti, kdy se na těchto aktivitách škola podílela značnou měrou. Toto však nelze dávat za vinu jednotlivým školským zařízením ale je potřeba poukázat na nepropracovanost a nesystematičnost nejen řízení školských zařízení a toto označit za systémové selhání.

1.5 Agrese a násilí

Naše současná společnost bere agresi a násilí jako svoji přirozenou součást a to proto, že oba tyto negativní jevy jsou v naší společnosti natolik rozšířené, že se staly téměř naší každodenností. Každý den je nám násilí předkládáno masmédií ve všech jeho možných pod-

bách od násilí jednotlivců po válečné konflikty. Z tohoto pak plyne fakt, že agrese a násilí je tak otázkou problematiku psychologie přes sociologii a zasahuje až do oblasti politiky.

Do současné doby nebyla vytvořena jednoznačná definice pro pojem agrese a násilí. Vymezením této definice se postupně zabývalo mnoho odborníků a dle Volavky (2002) lze definovat agresivitu a násilí jako úmyslné projevové chování, které je možno pozorovat a jehož účelem je způsobit újmu na majetku či životu nebo zdraví (Volavka, in Fischer a Škoda, 2009, s. 46). Tento pojem definuje agresivní a násilné chování ve vztahu k ostatním a nikoli k sobě samému v podobě autoagrese.

Ze sociologického hlediska lze agresivní a násilné chování definovat jako úmyslné chování, porušující sociální normy, jako chování zaměřené na omezování práv ostatních, které narušuje celistvost svého okolí.

Agresivní chování je svými projevy zaměřeno na destruktivní jednání a pro zjištění míry jeho společenské nebezpečnosti, je velice důležité, znát jeho jednotlivé podoby. Je nutné odlišit agresivitu jako projev obranného jednání a agresivitu jako projev útočného jednání s úmyslem jiného zranit či ovládnout.

2 DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí, je fenomén, který se dostal do popředí ve druhé polovině minulého století. Existence tohoto nežádoucího společenského jevu do té doby sice nebyla popírána, ale také jí nebyla věnována pozornost, jakou by se s ohledem na svoji společenskou nebezpečnost zasloužovalo.

Tuto situaci mimo jiné umožňoval hlavně fakt, že se jedná o v podstatě „latentní“ problém, který zůstává před svým okolím ve většině případů velice dobře ukryt za dveřmi domů a bytů a to proto, že to jsou hlavní dějiště, na kterých se tyto lidské tragédie odehrávají.

Co přesně se pod pojmem „domácí násilí“ skrývá, je potřeba chápat v přímých souvislostech a podmínkách, za kterých k takovému jednání dochází. Všeobecně lze pojem domácího násilí vyjádřit jako zneužívání psychické či fyzické převahy ať už přímým či zastřeným jednáním, ke kterému dochází mezi osobami, které mají mezi sebou vzájemný vztah rodinného charakteru a takové jednání se odehrává skrytě, mimo kontrolu společnosti v rodinném prostředí, kterým dochází k porušení práv.

V počátku bylo domácí násilí vnímáno, hlavně jako násilí, páchané v rodinném či obdobném prostředí, kterého se dopouštěli muži na ženách. Postupem času, v návaznosti na prováděné výzkumy pak byly utvořeny závěry, že je třeba definovat tento pojem bez ohledu na to, zda se jej dopouští muž či žena. Pojem domácí násilí by tak neměl být zaměňován s pojmem násilí na ženách a to proto, že pojem násilí na ženách je velice široký a zahrnuje veškerá násilná a protiprávní jednání vůči ženám bez ohledu na to, zda se jej dopouští muž či žena. Domácí násilí tak můžeme označit jako dílčí formu násilí páchaného na ženách. (srov. Čírtková, 2008, s. 9)

Pro vymezení pojmu domácího násilí je také důležité rozlišit pojmy násilí v rodině a pojem domácí násilí. Ačkoli se tyto dva pojmy zdají být totožné, nelze je takto v praxi spojovat. Přes to, že ze strany některých autorů dochází ke ztotožňování obou pojmů, je nutné vidět zásadní rozdíly mezi oběma. Pojem násilí v rodině vyjadřuje všechny formy násilí, ke

kterému v rodinném prostředí dochází a lze sem zařadit jak domácí násilí jako jeho součást, tak i syndrom týraného dítěte CAN. Pod pojmem rodinného prostředí si pak musíme představit jak prostředí rodiny v klasickém pojetí, tak i společné soužití nesezdaných párů ale třeba i soužití párů stejného pohlaví a podobně. Hlavním rozdílem mezi oba pojmy je pak to, že násilí v rodině může být i zcela ojedinělé bez vzájemných rozdělení rolí, kdežto v případě domácího násilí, musí jednání, které chceme za takové označit splňovat čtyři základní prvky (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 23-24).

Prvním z těchto prvků je prostředí, ve kterém k jednání dochází. Toto prostředí je zcela mimo veřejnost, tedy domácí prostředí, které za takové lze označit s ohledem na jeho charakter. Druhým prvkem je zcela jasné a trvalé rozdělení rolí, na osobu „agresivní“ a osobu tzv. „podřízenou“. Toto rozdělení musí být zcela neměnné a jednoznačně definované. Třetí prvek se vyznačuje stupňováním násilí, které je nedílnou součástí domácího násilí. Ve svém počátku může být považováno za žert či projev náklonnosti ale postupem času přeroste v jasně vyhraněné násilné chování a jednání. A čtvrtým prvkem, který celou škálu uzavírá a jasně vymezuje je prvek dlouhodobosti a opakování násilného jednání, který je úzce provázán s prvkem stupňování v prostoru a čase.

Do tohoto základního rozdělení pak můžeme dosazovat jednotlivé konkrétní veličiny podle jejich charakteru. Pod neveřejné prostředí můžeme dosadit dům či byt, ve kterém aktéři společně žijí. V rámci prvku rozdělení rolí definujeme, která konkrétní osoba je osobou agresivní a která submisivní-podřízenou, čímž definujeme jejich nerovnoměrný vztah. Provést uzavřený výčet forem a způsobů užití násilí není možné, neboť tato škála se neustále mění dle okolností, osoby konkrétního násilníka, prostředí a podobně. Obecně pod toto lze zahrnout jakékoli psychické či fyzické násilí, tedy vydírání, bytí zneužívání ekonomické závislosti, nízkého intelektu apod. Otázka dlouhodobosti a opakování jednání může být dle okolností individuální, ale převážně se tento prvek posuzuje podle obecně platných a uznávaných pravidel společnosti. Ze své praxe mohu uvést, že všeobecně je za opakovatelnost považován výskyt jednání v počtu vyšší jak dvakrát a za dlouhodobost se pak považuje doba alespoň šest měsíců. Toto se však u každého případu posuzuje individuálně.

Na počátku uplynulého desetiletí se pak otázka domácího násilí, začala častěji objevovat na veřejnosti v české republice díky snahám nevládních organizací, které se snažily poukázat na nebezpečnost a závažnost domácího násilí, která spočívala v jeho negativním vlivu na další generace, které byly vychovávány v prostředí, ve kterém se domácí násilí stalo jeho běžnou součástí. Prvním krokem pak bylo kodifikování nové skutkové podstaty trestného činu „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“, které bylo uvedeno v ustanovení § 215a trestního zákona a obecně se pro tento trestný čin vžil název „domácí násilí“. V současné době po rektifikaci trestního zákona tuto problematiku upravuje ustanovení § 199 trestního zákoníku „týrání osoby žijící ve společném obydlí“.

Největším posunem v problematice domácího násilí, bylo schválení zákona č. 135/2006 Sb., který vstoupil v platnost dnem 1.1. 2007 a svojí účinností vnesl nové podmínky do oblasti ochrany před domácím násilím. Od této doby jsou pak postupně do praxe zaváděny nové a účinnější nástroje, které napomáhají jednak odhalovat a zjišťovat případy domácího násilí ale hlavně dávají do rukou orgánů veřejné moci nástroje, za jejichž využití mají možnost, poskytnout účinnou pomoc obětem domácího násilí.

Vymezování vlastního pojmu domácího násilí se vyvíjelo postupně s tím, jak se tento jev vyvíjel ve společnosti. V návaznosti na tento vývoj byly postupně definovány teoretické přístupy k tomuto negativnímu společenskému jevu, z nichž pak definice vznikla. Původní názvy užívané pro vymezení tohoto jevu jako „zneužívaná žena“ (abused Woman) nebo „intimní násilí“ (Intimate Violence), byly vývojem se s ohledem na generový přístup k tomuto problému nahrazeny termínem „násilí na ženách“ (Violence against Woman).

Deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách (1993), vymezila toto násilí jako: „*Násilí páchané na ženách, je jakýkoli čin, rodově podmíněného násilí, jehož důsledkem je, anebo může být fyzická, sexuální nebo duševní újma nebo utrpení žen, včetně pohrůžek takovými činy, nátlakem nebo jakékoli omezování svobody ať už na veřejnosti či v soukromí.*“

Toto však nelze využít pro definici domácího násilí, neboť je příliš rozsáhlé. V mezinárodní praxi tedy došlo k postupnému zavedení užívání termínu „násilí v rodině“ (Violence in Family). Tento termín již v základu vyjadřoval hlavní myšlenku toho, co má označovat. Ani tento termín však zcela přesně nevymezoval přesnou skutečnost jevu a proto došlo k jeho změně na termín „domácí násilí“ (Domestic Violence), který nejlépe vystihuje sledovaný jev.

Za nejvýstižnější považuji termín Čírtkové, která uvádí, že „Domácí násilí již není synonymem pro partnerovo (mužovo) týrání ženy, ale je definováno jako „opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu“ (Čírtková, 2008, s. 9).

Tato definice svým rozsahem a konkrétností, jasně vymezuje podmínky, okolnosti, charakter i subjekty jevu, který lze za domácí násilí označit tak, aby tento nebylo možné zaměnit se situacemi, které vykazují obdobné znaky, avšak se nejedná o domácí násilí ale jinou formu násilného chování či jednání.

Pojem domácí násilí zahrnuje mnoho typů a variant chování a jednání, kterým dochází k naplnění jeho znaků. Moderní výzkumy se snaží definovat tyto jednotlivé typy a varianty domácího násilí tak, aby definovaná škála byla co nejširší. Toto rozdělení, dává možnost lépe a přesněji detekovat a odlišit domácí násilí od jiného násilného chování. Praktické pojetí těchto nových přístupů pak přinese rychlejší, kvalitnější a účinnější řešení případů domácího násilí a pomoci jeho obětem bez ohledu na to o koho se jedná.

2.1 Příčiny vzniku domácího násilí

Teorií, které se snaží objasnit příčiny domácího násilí je v současné době několik. Z počátku se jednalo o teorie, které vysvětlovaly příčiny z pohledu jednotlivých faktorů. Původní teorie, které stavěly na genetické a biologické podstatě však byly velmi brzy překonány a to z toho důvodu, že vysvětlovaly spíše sklony k násilí jako takovému než sklony k domácímu násilí jako specifiku.

Postupně vzniklo několik psychologických teorií, které se snažily každá svým způsobem vyjádřit příčiny sklonu k domácímu násilí na úrovni psychických procesů a dispozic jednotlivců, kteří se takového jednání dopouštějí. Ve druhé polovině minulého století převládala teorie, která příčiny domácího násilí připisovala stresu vzniklému v rodinném prostředí. Tato teorie však nedokázala vysvětlit, proč se domácí násilí nevyskytuje ve všech stresem postižených rodinách ale jen v některých. Tyto teorie byly rozšířeny o další aspekty, které zohledňovaly dění v rodině i okolo ní, čímž dokázali lépe vysvětlit vzájemné vztahy mezi domácím násilím a rodinným stresem (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 33-34).

Uplatňování kontroly a moci v rámci společnosti, je považováno sociologickými teoriemi za příčinu domácího násilí. Je chápáno jako něco, co bylo vytvořeno pouze mužskou společností, která má boj o moc dán historicky odnepaměti. Z tohoto pak pramení, že důležitým faktorem pro vznik domácího násilí, je tolerance k násilí jako takovému ve společnosti, jejíž součástí jsou rodiny, co by základní socializační jednotka, ve které jedinec získává základní sociální dovednosti a vzorce, které se s sebou nese celý život. Čím větší je tolerance uvnitř společnosti vůči násilí, tím větší sklony k násilí se mohou objevit uvnitř rodin. (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 24).

Podpora násilí ve společnosti, je jednou z otázek, která je dle mého názoru v poslední době značně pomíjena a přehlížena ve stínu méně závažných problémů, což by mohlo vést k nekontrolovatelnému rozšiřování. V současné době tomuto stavu nahrává čím dál tím více se rozšiřující možnosti informačních technologií, jejich dostupnost pro široké vrstvy společnosti. Toto se pak promítá i v přenosu těchto tendencí přímo do rodin. Není výjimkou, že již děti předškolního věku hrají prostřednictvím počítačů a obdobných technologií hry, které ať již přímo, či nepřímo mohou rozvíjet sklony k násilí. Dospělá populace pak tyto trendy buď přímo podporuje z důvodu dosahovaných zisků, tedy jako součásti firem, které tyto produkují, nebo nepřímo a to je dle mého názoru to horší, z důvodu vlastního pohodlí a klidu, kdy místo času věnovaného společné činnosti v rodině ve vidině vlastního klidu tolerují a ne zřídka přímo dítěti tyto možnosti podsouvají.

Stejně jako sociologické tak i feministické teorie, považují za příčinu domácího násilí boj mužského pokolení o moc a nadvládu. Tyto teorie uvádí, že je to zapříčiněno mužskou nadřazeností, která pak posiluje ženskou podřízenost, jako součást historické dědičnosti a mužskou nadřazenost tak podporuje a umožňuje. Tyto teorie poukazují na to, že patriarchální uspořádání rodinného prostředí tak dává legitimitu nerovnosti obou pohlaví v tomto uspořádání. Některé názory tvrdí, že naopak matriarchát je právě to, co je společnosti vlastní. Zdůvodňují to tím, že žena je podavatelkou hodnot a norem a hraje tak pro děti dominantní roli. Výchova muže v tomto prostředí pak může mít za následek jeho vnitřní rozdělení, kdy jedna část vyjadřuje závislost na ženském faktoru, ale druhá část se vzpírá a nechce se podmanit. Převažuje-li část vzdoru a odporu, může toto způsobovat právě domácí násilí (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 35).

Vzhledem k tomu, že každá z těchto jednofaktorových teorií vysvětluje příčiny domácího násilí pouze z pohledu své problematiky, nejsou tak jednotlivé teorie schopny samy o sobě obsáhnout celou škálu faktorů, podílejících se na vzniku domácího násilí. Toto zjištění pak vedlo ke vzniku multifaktoriálních přístupů, které zohledňují všechny přístupy a propojují je do jednoho společného modelu (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 36).

Jako jeden z nejčastěji používaných modelů více faktorového přístupu je kauzální model D.G. Duttona, ve kterém jsou užity čtyři směry zdrojů a příčin domácího násilí. V uvedeném modelu Dutton uvažuje o příčinách v rovině makrosystémové, která příčiny domácího násilí hledá na úrovni hierarchie hodnot, které jsou tvořeny nadvládou a nadřazeností mužů, jimž patří vůdčí role. Na úrovni makrosystému pak vzniká prostředí přímo podporující vznik domácího násilí. Další rovinou je rovina exosystémová, které reprezentuje bezprostřední okolí jedince, které přímo i nepřímo ovlivňuje chování. V této rovině jsou zahrnuty konkrétní okolnosti, přispívající ke vzniku a rozvoji domácího násilí jako je nezaměstnanost, nedostatek financí apod. Jedná se o okolnosti, které mohou domácí násilí spustit nebýt být naopak jakýmsi tlumičem. Rovinu mimosystémovou pak tvoří sama rodina, v rámci které vznikají situace, které domácí násilí vyvolávají. Hlavním rizikem v prostředí rodiny, je její neveřejnost a uzavřená struktura. Jsou zde jasně a pevně stanovené role, neformální rodinné právo, partneři se navzájem dobře znají a mohou tak snadněji zaútočit na slabou stránku druhého. Poslední rovina, ontogenetická pak hledá příčiny domácího násilí v individuálních charakteristikách osob jak na straně násilných jedinců tak i

osob domácím násilím ohrožených. Tyto teorie předpokládají, že násilným osobám je jejich jednání předurčeno tím, že se s násilím setkávají od útlého věku v důsledku čehož pak obdobné situace v dospělosti řeší agresí a násilím (srov. Dutton, D.G., in Ševčík a Špatenková, 2011, s. 36-37).

Poslední zjištění ukazují, že násilí, ke kterému dochází ve vztahu k ženám, se nevyskytuje jen u nižších sociálních vrstev, ale lze jej nalézt ve kterékoli vrstvě současné společnosti. V rámci stratifikace sociálních vrstev lze říci, že každá jednotlivá vrstva má vlastní specifika, v jejichž důsledku dochází k páčání domácího násilí. Ke vzniku domácího násilí není bezpodmínečně nutné, aby rodina, kde tomuto jevu dochází, byla ze socioekonomicky slabší vrstvy. Důležitou roli zde hraje i vzájemné postavení partnerů či osob ve společné domácnosti.

Dle Vágnerové, v partnerských vztazích můžeme vznik násilí vysvětlit různě. Uvádí, že takzvaný **interakční model** je založen na podstatě vzájemného chování, tedy toho jakým způsobem se chová agresor a proti tomu jaká je reakce oběti na takové chování. (Vágnerová, 2008, s. 635).

S postupným vývojem společnosti dochází i vývoji domácího násilí, na což reagují jednotlivé teorie vzniku a přístupy k tomuto negativnímu společenskému jevu. Jednotlivé přístupy a teorie pak dávají odborné veřejnosti nástroje k tomu, aby bylo možné lépe domácí násilí detekovat a řešit. Díky tomu jsou lépe rozeznávány znaky provázející domácí násilí stejně tak jako jeho jednotliví aktéři v širším slova smyslu.

Ze zjištění a závěrů pak můžeme vyvodit zákonitosti, na základě kterých můžeme predikovat rizikové prostředí, které svým charakterem tvoří jakési podhoubí pro vznik a bujení domácího násilí stejně, jako rizikové skupiny s ohledem na osobnostní „předpoklady“ konkrétních jednotlivců k páčání domácího násilí.

2.2 Znaký a formy domácího násilí

V návaznosti na to, jak se prohlubovaly znalosti v oblasti domácího násilí, došlo na základě postupného vývoje teoretických přístupů k tomuto negativnímu společenskému jevu k jeho vyčlenění ze skupiny zahrnující násilí jako takové a podařilo se jej definovat do současné podoby, která bere ohled na jednotlivé složky. Samozřejmě společným a základním znakem je vždy násilí a to v jakékoli podobě či formě, tedy jak fyzické tak psychické.

Aby bylo možné co nejpřesněji hodnotit situace a z těchto hodnocení vyvozovat kvalifikované závěry, že se v tom konkrétním případě jedná skutečně o domácí násilí, bylo nutné stanovit znaky, které musejí být bezpodmínečně splněny, aby bylo možné konkrétní jednání kvalifikovat jako domácí násilí.

V současné době se setkáváme se situacemi, že v některých rodinách dochází k ojedinělým incidentům násilného charakteru. Ne vždy se však jedná o domácí násilí a to proto, že nejsou splněny všechny nutné znaky. Pokud tomu tak není, může se jednat o jinou násilnou formu páchanou v rodinném prostředí a ne o domácí násilí. S vysokou pravděpodobností se postupem času naplní i tyto chybějící znaky a propukne domácí násilí ve své plné podobě (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 37).

Podle Aliance proti domácímu násilí (2006), je nutné splnění níže uvedených čtyř základních znaků, aby bylo možné násilné jednání označit za domácí násilí.

Opakování a dlouhodobost jednání, z jednotlivého útoku není možné usuzovat na domácí násilí.

Stupňující se intenzita, z počátku se jedná o slovní urážky, po kterých následuje psychické vydírání a týrání, na něž plynule naváže fyzické násilí, které stále narůstá.

Jednoznačné rozdělení rolí na osobu násilnou a osobu ohroženou, kdy toto rozdělení musí být pevné a neměnné.

Jako poslední znak se uvádí neverejnost, kdy k domácímu násilí odchází mimo společenskou kontrolu, v bytech, domech apod.

O nutnosti splnění všech znaků hovoří i Čírtková, která však polemizuje o znaku eskalace, jako o zcela nezbytném znaku pro určení domácího násilí. Za nejdůležitější znak domácího násilí považuje pevné a neměnné rozdělení rolí. Toto rozdělení předpokládá, že násilná agresivní osoba zůstává touto osobou vždy při každé jednotlivé epizodě, stejně tak jako osoba ohrožená je vždy osobou ohroženou (Čírtková, 2008).

Z tohoto je tedy patrné, že pokud dochází ke vzájemným útokům a napadáním, při kterých se role mění a každý z aktérů zastává jednou roli agresora a podruhé zase roli ohrožené osoby, nemůže se jednat o domácí násilí ale o jinou formu násilí v rodině v partnerském či obdobném vztahu nebo prostředí.

Ševčík a Špatenková (2011) se pokusili o vlastní definování znaků domácího násilí s ohledem na to, že ne vždy je možné jevy přesně ohraničit v celém jeho spektru a může tak docházet k částečnému prolínání.

Jako první uvádějí historii domácího násilí, která reflektuje dlouhodobost a opakovanost násilných situací a bere v potaz i postupný vývoj takového jednání. Pro počátek je charakteristické, že se jedná o verbální výhrůžky, ponižování a podobně.

U znaku stupňování násilí uvádí, že situace se zhoršuje postupně, kdy násilí přechází od verbálních útoků k útokům fyzickým. Jedná se tedy o dynamický vývoj chování a jednání, které se stupňuje v čase, charakteru i intenzitě.

Prvotní útoky mohou spočívat ve verbálním ponižování důstojnosti, urážkách a nadávkách s cílem získat převahu a nadvládu nad partnerem. S postupujícím časem však osoba agresora začne pociťovat „nedostatečnost“ svého vlivu na ohroženou osobu a posune svoje výpady a útoky do roviny fyzického napadání. Z počátku se může jednat o nenápadnou a lehkou formu v podobě různých postrčení či rádooby nevinného plácnutí, které se postupně mění v závažnější formy fyzického násilí až do intenzity, která je svým charakterem a provedením způsobila mít za následek vážné poškození zdraví či přímo smrt.

Násilí mezi blízkými osobami je některými autory např. Čírtkovou (2008) popisovány se specifickým rozdělením rolí na osoby agresivní a osoby ohrožené. Prováděné výzkumy se pak ve většině případů shodovaly na tom, že představitel agresivní osoby je muž a ohrožené osoby je žena nebo agresivní osobou je fyzicky zdravý jedinec a ohroženou osobou může být třeba postižený jedinec či imobilní senior.

Poslední výzkumy, které probíhají převážně v zahraničí, však naznačují, že tento definiční znak bude třeba předefinovat tak aby bylo možné toto rozdělení stanovit a popřípadě změnit s ohledem na další okolnosti, které mohly násilné chování či jednání iniciovat a zapříčinit, tedy aby reflektoval tu skutečnost, že násilnou osobou může být osoba na první pohled ohrožená, která svým násilným chování a jednáním mohla v osobě prvotního agresora vyvolat násilné projevy chování jako obranný efekt vůči jeho konání.

Podstatou domácího násilí je získání kontroly a moci ze strany násilné osoby vůči osobě ohrožené. Tato převaha může být získávána různými způsoby a to jak psychickými tak fyzickými. Z tohoto pak můžeme usuzovat na tu skutečnost, že i jedince, který na první pohled nemá fyziologické předpoklady k tomu, aby byl násilnou osobou ve smyslu fyzického násilí, se může velice účinně dopouštět násilí psychického na člověku, který má nad tímto jasnou fyzickou převahu.

Znak společné domácnosti či společného obydlí popř. společně obývaného prostoru pak vyjadřuje skutečnost, že násilí je pácháno mimo veřejnou společenskou kontrolu, tedy v soukromí. Mohou však nastat situace, kdy k násilí dojde i mimo toto soukromí například v prostorách širší rodiny či dokonce na veřejném místě (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 37-41).

Posun domácího násilí z domácího, tedy neveřejného prostředí do prostředí z části nebo zcela veřejného může být dle mého názoru způsobeno posunem v intenzitě a eskalaci násilného chování, které se svým charakterem a rozsahem již blíží té nejhorší hranici v návaznosti na vnitřní pocit agresivní osoby o absolutním vlivu a kontrole na ohroženou

osobou. Na pocitu, že má vše pod kontrolou a pevně v rukou a nemůže být ničím a nikým jakkoli ohrožen, neboť se cítí být v právu. Tento přístup agresora pak může poukazovat na některé osobnostní či charakterové odchylky či poruchy ve smyslu patologie.

V návaznosti na znaky, kterými se domácí násilí definuje, byly definovány i základní formy domácího násilí. Až na nepatné odchylky se na základních formách domácího násilí shoduje většina současných odborníků.

Jako základní formy domácího násilí uvádí Čírtková násilí fyzické, při kterém dochází k fyzickým útokům a vzniku viditelných poranění, násilí psychické v rámci kterého agresor využívá své převahy popř. slabých stránek své oběti, násilí sexuální které zahrnuje vynucovaný nedobrovolný pohlavní styk či různé jiné sexuální praktiky proti vůli ohrožené osoby, sociální násilí které spočívá v sociální izolaci ohrožené osoby od okolí, nemožnosti kontaktu se známky a podobně a ekonomické násilí při jehož naplňování využívá agresor finanční závislosti ohrožené osoby, odejímání finančních prostředků nebo naopak vynucování si finanční podpory své osoby ze strany ohroženého jedince (Čírtková, 2008, s. 10). Špatenková pak tento výčet rozšiřuje o verbální, slovní násilí (Špatenková a kol., 2011, s. 110).

Někteří autoři pak jednotlivé formy domácího násilí dělí jako např. Špatenková a Ševčík, kteří psychologickou formu domácího násilí dělí na neverbální a verbální. Do oblasti neverbální formy začleňují takové jednání, které nepůsobí přímo na ohroženou osobu, ale využívá nepřímé formy jednání jako například ničení oblíbených věcí. Do oblasti verbální pak zahrnují všechny slovní projevy, které přímo působí na ohroženou osobu jak svojí formou, tak obsahem, kterým se snaží ohroženou osobu podmanit, ovládnout či ponížit (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 49).

Každá z forem domácího násilí přináší své specifické následky, které se projevují u ohrožených osob různě. U fyzického násilí jsou jeho následky přímo patrné téměř vždy bezprostředně po jeho spáchání. Jsou interpretovány fyziologickými změnami na těle oběti v podobě odřenin, modřin popř. krvácejících ran. Z tohoto důvodu je fyzická forma domá-

cího násilí nejviditelnější pro svoje okolí. Je ovšem pravda, že vývoj domácího násilí ve všech jeho podobách a formách reaguje na společenské kontrolní mechanismy pružně a tak postupně dochází k rafinovanosti a propracovanosti této formy domácího násilí tak aby jeho následky nebyly ihned viditelné. Agresoři útočí na ohrožené osoby tak aby je zasáhly na místech, která jsou běžně kryté oděvem a následky jejich útoků tak nejsou vidět.

Za nejnebezpečnější formu je pak považováno psychické neboli emocionální domácí násilí. Jeho nebezpečí spočívá hlavně v tom, že jeho následky, nejsou pouhým okem patrné a viditelné ale ve svých důsledcích způsobují natolik vážné poškození psychiky ohrožených osob, že je potřeba této formě věnovat maximální pozornost. Svým působením tak může negativně působit na chování a prožívání ohrožených osob, které mohou mít za příčinu nevratné změny v psychice člověka. Jeho důsledkem mohou být úzkostné, depresivní stavy, které ne zřídka končí sebevražděným jednáním ohrožených osob. Tato forma domácího násilí ve většině případů předchází fyzické formě domácího násilí a i po jeho vzniku je nadále jeho nedílnou součástí.

I ostatní uvedené formy domácího násilí mohou být použity samostatně, ale ve většině případů dochází k různým kombinacím a kumulacím těchto forem domácího násilí. Je nutné říci, že kterýkoli z forem domácího násilí je svým charakterem a působením nebezpečná a ve společnosti nežádoucí.

Do současné doby nebyla vytvořena uzavřená definice forem domácího násilí a jejich výčet se liší u každého z autorů. Ani v oblasti trestního práva nebyla dosud definována přesná definice jeho znaků a forem, neboť by tím došlo k tomu, že za domácí násilí by bylo označeno pouze to jednání, které by bylo možné „zaškatulkovat“ dle této definice ale nově vzniklé jevy, ačkoli by svým charakterem naplňovaly domácí násilí, by za takové nemohly být označeny do doby, než by došlo k jejich začlenění do příslušné kodifikace. Tato situace by pak mohla v praxi vytvořit stav, kdy by nebylo možno účinně bojovat proti novým formám domácího násilí.

Postupný vývoj přístupu k domácímu násilí pak přináší snahu o přesnější určení podob a variant domácího násilí a tak vytvořit komplexnější a ucelenější přehled jejich vzorců. K vyjmenovaným formám domácího násilí tak připojují veličiny jako četnost či intenzita jevu a jejich vývoj v čase. Výsledkem těchto snah pak jsou diferencovanější vzorce domácího násilí, které sice různí autoři nazývají jinými termíny ale jejich podstata a obsah se shodují (Čírtková, 2008, s. 10).

Jako příklad lze uvést klasifikaci, která byla vytvořena finskou autorkou Piispou a je v praxi nejčastěji používána. Tato klasifikace uvažuje o čtyřech variantách a to epizodě v minulosti, mentálním-psychickém týrání, krátké historii násilí a partnerském terorismu (Piispa in. Čírtková, 2008, s. 12).

Tato typologie bývá v literatuře doplňována teorií rozlišující dva typy domácího násilí dle motivace agresora, kterou utvořili Johnson a Leone (2005). Za nejzávažnější vzorec domácího násilí označuje partnerský terorismus, který dělí na dvě podformy a to intimní terorismus a situační či obyčejové párové násilí. Z těchto dvou podforem je svými důsledky horší intimní terorismus. Jedná se o jev, kterého se dopouštějí převážně muži, kteří mají vážněji narušenou osobnost. U tohoto vzorce užívá pachatel násilí jako prostředek kontroly nad obětí, vztah je zcela asymetrický a nezáleží na tom, jak se oběť chová, agresor si najde vždy důvod k tomu, aby mohl násilí užít. V případě situačního násilí se jedná o formu, která je spojována s krizemi či konflikty ve vztazích jako důsledky vnějších okolností. Ne- ní tedy podmíněno vnitřní touhou agresora po tom, aby svému partnerovi ubližoval nebo kontroloval (Čírtková, 2008, s. 13).

K obdobným závěrům učiněným na základě empirických výzkumů dospěla i C. Helfferich (2006), která definovala také čtyři varianty domácího násilí, byť se terminologií liší, obsahově jsou obdobné jako varianty u Piispy. Je to vzorec rychlého odchodu, odloučení, který vyjadřuje domácí násilí které má rychlý průběh a násilí narůstá prudce v malém počtu útoků. Svoji roli mohou v tomto vzorci hrát drogy nebo alkohol a rychlý konec tohoto vztahu bývá způsoben vykáváním agresivní osoby. Ohrožená osoba má jasné představy o tom, jaké podmínky musí nastat pro případné obnovení svazku, jsou to aktivní ohrožené osoby v krátkodobém partnerském vztahu.

Vzorec nové šance je spíše typický pro vztahy dlouhodobější, jeho průběh má dlouhodobé etapy klidu a prudké a krátké epizody násilí. Snahou ohrožených osob v tomto vzorci není snaha za každou cenu vztah ukončit, ale zaměřují se na dosažení klidového období s přesvědčením toho, že podstatou problémů jsou partnerovy psychické problémy, které je možné odstranit.

Dalším je vzorec pokročilého stádia odloučení. Jedná se o vzorec, který vystihuje situace s dlouhodobým působením domácího násilí, v rámci kterého dochází k dramatickým vyhocením. Výsledkem poznání ohrožené osoby pak je fakt, že vztah již nelze napravit a udržet. Vyskytují se časté dílčí snahy o vlastní řešení problému, které vrcholí konečným rozhodnutím o ukončení vztahu, obzvlášť pokud je k tomuto dán impuls zvenčí.

Posledním vzorcem je ambivalentní vazba, pro kterou je typické, že ve vztahu dochází velice brzy k prvnímu ataku, ne zřídka se jedná u partnerů o první vážnější vztah. Tento jev je zapříčiněn chybějícím měřítkem partnerské roviny u ohrožené osoby. Takto rychlý nástup násilí má za důsledek upevnění vazby na agresivního partnera z důvodu naučené bezmoci než jeho konec (Helfferich, C., in Čírtková, 2008, s. 15-16).

Uvedený výčet znaků, forem a přístupů k nim není samozřejmě úplný a kompletní. Tato problematika je složitá a její bližší pochopení není možné pouze z pohledu omezeného na jednotlivé znaky, vzorce či formy. Problematika domácího násilí se musí ubírat cestou komplexního chápání a propojování jednotlivých forem a vzorců do nových a nových podob, které nám umožní lepší pochopení zákonitostí a díky nim budeme schopni odhalovat jakoukoli formu domácího násilí a pomáhat jeho obětem.

2.3 Identifikace domácího násilí

Jak jsem uvedl v předchozí kapitole, je nezbytné, abychom znali jak příčiny, tak i znaky a formy domácího násilí abychom byli schopni jej v co možná nejkratší době a z co nejmen-

ších signálů rozeznat a zaujmout vůči tomuto negativnímu společenskému jevu patřičné stanovisko a popřípadě učinili nezbytná opatření k jeho zabránění popřípadě pokračování.

Identifikace domácího násilí je komplikovaná skutečností, že jeho existence je jeho aktéry popírána. Takové popírání může být mimo jiné i důsledkem toho, že do partnerského vztahu vstupují partneři na základě svobodného rozhodnutí a přesto, že existují možnosti jak takový vztah ukončit, bývá to problematické. Pokud se pak jedná o domácí násilí mezi osobami příbuznými, např. děti versus rodiče, je ukončení takového vztahu téměř nemožné.

Aby bylo možné včas a řádně identifikovat a co možná nejúčinněji omezovat domácí násilí, je nezbytné bezpečně rozpoznat znaky, kterými se projevuje. Domácí násilí páchané formou fyzického násilí má zpravidla jasné a nepřehlédnutelné znaky a tedy je nejlépe identifikovatelné. Rovněž tak sexuální násilí doplněné fyzickými útoky může být takto detekovatelné. Další formy násilí jsou pak již problematictější s ohledem na svoji latentnost.

Působení psychického násilí se může navenek projevit až za dlouhou dobu svého působení, kdy toto může mít nevratné negativní následky. Stejně tak i násilí sociální či ekonomické mohou problematické v oblasti jejich zjištění. Sociální forma domácího násilí může zprvu být prezentována jako osobnostní samotářská povaha. Rovněž tak ekonomická forma domácího násilí může být těžko detekovatelná s ohledem na vnější projevy.

Postupem času byly vytvářeny metody a postupy, které mají v praxi umožnit např. policistům nebo pracovníkům intervenčních center lépe rozpoznat a prokázat symptomy signalizující domácí násilí a to v co možná nejkratší možné době.

Ve spojených státech byl Koalicí týraných žen Jižní Kalifornie sestaven soubor otázek, s jejichž využitím lze detekovat signály o domácím násilí ve vztahu. Uvedené otázky jsou formulovány tak, že pokud jsou odpovědi kladné, ukazují na to, že vztah není zcela v pořádku a je vysoká pravděpodobnost, že v tomto dochází k domácímu násilí.

Ačkoli uvedený soubor otázek byl vytvořen pro týrané ženy, lze některé z těchto otázek využít i pro detekci domácího násilí v případech kdy jde o násilí mezigenerační apod. Hierarchická skladba těchto otázek reflektuje svojí skladbou a svým obsahem jednotlivé fáze domácího násilí tak, jak na sebe tyto fáze navazují.

Otázky jsou koncepčně zaměřeny na odhalení znaků, které jsou projevem buď počínajícího, nebo již existujícího domácího násilí. Úvodní část otázek je zaměřena na odhalení prvotních příznaků, jako je nezáměr partnera o druhého, zesměšňování a ponižování partnera či urážení a neopodstatněná kritika. Následující otázky snaží se odhalit postupně další formy a znaky násilí, které přechází od psychického k fyzickému násilí. Tedy formy jako kontrola nad financemi, nerespektování názoru při rozhodování, znemožňování přístupu k nakládání se společným majetkem, přes výhrůžky násilím až po fyzické násilí samotné (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 56).

Tak jak se vyvíjí jednotlivé formy domácího násilí, vyvíjí se postupně i nástroje k jeho odhalování. Vzhledem k tomu, že v současné době nahlížíme na domácí násilí jako na jev, který nepostihuje pouze ženskou populaci ale stejně tak i mužskou či seniory nebo děti, je nutné rozšířit možnosti zjišťování příznaků domácího násilí tak, aby je bylo možno využít pro všechny osoby ohrožené domácím násilím.

Základní otázky pokládané ohrožené osobě zaměřené na zjištění průvodních jevů domácího násilí jsou koncipovány tak, aby svojí odpovědí vystihovaly chování násilné osoby, co by projev domácího násilí. V praxi je vhodné, doplnit soubor základních otázek i o otázky, které napomohou ohrožené osobě, aby si i sama uvědomila, že vztah ve kterém žije je rizikový.

Takto vytvořené otázky se zaměřují na chování a prožívání ohrožené osoby v návaznosti na chování osoby násilné a jejich účelem je, dopomoci ohrožené osobě aby si sama uvědomila závažnost a nebezpečnost situace, ve které se nachází.

Odpovědi na otázky nám umožňují vyhodnotit vzájemnou interakci osob ve vztahu, v němž dochází k domácímu násilí a dopomohou nám tak domácí násilí lépe identifikovat. Abychom byli schopni domácí násilí co nejpřesněji detekovat, je nezbytně nutné abychom se zaměřili na zjištění symptomů, jejichž přítomnost ve vztahu jednoznačně domácí násilí potvrzuje.

Jsou-li ve vztahu přítomny takové symptomy jako mnohočetná zranění u ohrožené osoby, malé nebo téměř žádné znepokojení jednoho z partnerů nad zraněními druhého, popis vzniku takového zranění je rozporuplný a nelogický. Při zjišťování příčin a vzniku zranění se k tomuto zraněná – ohrožená osoba nijak nevyjadřuje a naopak násilná osoba se snaží vše vysvětlit a odpovídat na otázky položené zraněné osobě. Nejedná se pouze o ojedinělý případ na časové ose, ale jde o opakované násilí. Kromě zranění ohrožené osoby jsou pak v obydlí patrné známky potyček na vybavení či zařízení obydlí (Hafen a Frandsen, 1985, s. 243).

Je tedy nezbytně nutné, aby ti, kteří se na místa, kde k domácímu násilí může docházet, dostávají mezi prvními, byli schopni tyto znaky a symptomy identifikovat a přijmout adekvátní a účinné opatření.

Prvními kdo se v praxi setkávají s domácím násilím, jsou zejména policisté a také pracovníci intervenčních center. Z tohoto důvodu je nutné, aby právě tyto pracovníci byli s problematikou domácího násilí v dostatečné míře obeznámeni a aby byli schopni využívat v praxi postupy, které jim umožní dle zjištěných příznaků a symptomů včas identifikovat buď počínající, nebo již plně rozvinuté domácí násilí ve všech jeho podobách a formách.

K takovéto identifikaci v praxi slouží zejména diagnostická metoda SARA DN, která byla vytvořena Randallem Kroppem, Stephenem D. Hartem a Henrikem Belfragem. Jmenovaní autoři dali výhradní souhlas Bílému kruhu bezpečí, o.s. jenž je na území české republiky hlavním sdružením zabývajícím se domácím násilím, a pomocí jeho obětí k tomu, aby tuto metodu upravilo pro používání v podmínkách české republiky.

Podstatou této metody, je soubor otázek které jsou kladeny ohrožené osobě jejíž odpovědi se zaznamenávají do odpovědního archu, ze kterého jsou následně vyhodnoceny. Metodu SARA DN by v praxi měli využívat pouze odborně proškolení pracovníci, jejichž proškolení zabezpečují certifikovaní školitelé Bílého kruhu bezpečí, o.s. Takto proškolení pracovníci jsou pak schopni provést vyhodnocení odpovědí i v kontextu vlastního posouzení vnímání ohrožené osoby během rozhovoru, při kterém byl dotazník použit.

U pracovníků využívajících metodu SARA DN se předpokládá, že budou při své práci trpěliví a vstřícní vůči ohrožené osobě tak aby tato měla dostatek času a prostoru aby se odhodlala k tomu, že bude otevřeně hovořit o situaci, kterou prožívá. S ohledem na to, že mohou aktéři existenci domácího násilí popírat, je třeba je informovat o možných způsobech řešení situace i o právních důsledcích takového jednání (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 57-59).

2.4 Rizikové skupiny

V souvislosti s domácím násilím můžeme hovořit o rizikových skupinách ve dvou základních směrech. Prvním z nich jsou rizikové skupiny na straně pachatelů domácího násilí a ve druhém jsou to pak rizikové skupiny ve smyslu osob ohrožených domácím násilím.

Dále pak můžeme obě uvedené skupiny rozdělit dle genderu na muže a ženy neboť fenomén domácího násilí již není pouze „výsadou“ mužské části populace. K tomuto dělení pak ještě podřadíme podskupiny dětí a seniorů, čímž máme základní vymezení rizikových skupin kompletní. Pro správnou a včasnou identifikaci domácího násilí je nutné orientovat se ve všech směrech rizikových skupin.

Pro praxi je velice důležité, mít co nejspolehlivější přehled o různých typech osob, které se dopouštějí domácího násilí. Tento problém je však velice široký a otevřený, neboť v současné praxi není možné, sestavit komplexní škálu typů takových pachatelů. Tomuto sestavení brání ta skutečnost, že není reálné provést empiricky spolehlivý výzkum na celé populaci, který by dal odpovědi na otázky konkrétních typů pachatelů domácího násilí (Čírtková, 2008, s. 36).

S ohledem na současné možnosti jsou stanovovány jednotlivé typy násilných osob jen z určitých konkrétních vzorků populace. Vzhledem k tomu, že většina prováděných studií je zaměřena převážně na násilné muže, přehled o násilných ženách je tak v současné době zcela minimální. Ze zjištěných skutečností je také patrné, že osoby zahrnuté do výzkumného vzorku, jsou hlavně pachatelé závažných forem domácího násilí, kteří byli odsouzeni, popřípadě byli umístěni do psychiatrických léčeben. Důsledkem takových šetření je potom to, že o pachatelích méně závažných forem domácího násilí jsou informace velice strohé a není tak možné přesně definovat jejich konkrétní charakteristiku ve smyslu jejich typologie (Čírtková, 2008, s. 37).

Přes to, že dle shora uvedeného není možné jakkoli přesně určit konkrétní typologie osob se sklony k páčání domácího násilí, je možné z dosud provedených výzkumů učinit závěr, že z celkové populace mužů, se tři čtvrtiny nikdy neopustí vztahového násilí. Zbývající jednu čtvrtinu pak můžeme rozdělit tak, že šedesát procent z této části se dopouští občasné jednání, které je totožné s domácím násilím a zbylých čtyřicet procent se pak systematicky dopouští závažných forem domácího násilí (Čírtková, 2008, s. 37).

Podle odborníků, kteří preferují psychologický přístup k problematice domácího násilí, je možné označit za příčiny tohoto jednání povahové zvláštnosti a to především v oblasti poruch osobnosti u násilné osoby. Tyto teorie pak podporují i zjištění z prováděných šetření, kdy z jejich výsledků je patrné, že až čtyři pětiny ze zkoumaného vzorku vykazovaly symptomy specifické pro výskyt poruchy osobnosti. Závažnost tohoto zjištění pak uvozuje i fakt, že výskyt poruch osobnosti v celé populaci představuje nanejvýš jednu pětinu.

Jak uvádí Dutton, lze podle závažnosti domácího násilí vyvodit závěr, že čím je domácí násilí závažnější, tím je větší pravděpodobnost, že je u násilné osoby přítomna určitá varianta poruchy osobnosti. K tomuto dále uvádí, že určité poruchy osobnosti se projevují pouze v důvěrných a intimních vztazích a tento jev nazývá abúzivní osobností (Dutton, 1998).

Jedná se o typ násilníka, který můžeme označit za velice rizikový a nejzávažnější a tento je charakterizován tím, že propadá zuřivosti úzce propojené se studem. Další charakteristikou pak je to, že se snaží přenášet vinu za vzniklou situaci na oběť, není ochoten ukončit vztah a výbuchy agrese orientované pouze dovnitř vztahu střídá s momenty uklidňování a usmírování a tímto svým chováním se nejvíce přibližuje diagnóze hraniční osobnosti.

Z prováděných výzkumů pak vyšlo najevo, že u osob dopouštějících se násilného chování se objevovali také jiné osobnostní poruchy jako např. antisociální porucha osobnosti. Při diagnostických šetřeních pak bylo detekováno až osm osobnostních poruch u násilných osob, avšak většina autorů zabývajících se touto problematikou dospěla k závěru, že lze stanovit tři základní skupiny pachatelů domácího násilí dle osobnostní poruchy. Takto byly rozděleny násilné osoby na osoby se schizoidní nebo také hraniční osobností, osoby s pasivní agresivitou a závislou osobností a na osoby s narcistickou nebo asociální osobností (Čírtková, 2008, s. 37-38).

Následný vývoj v oblasti zkoumání domácího násilí s sebou přinesl kritické zhodnocení uvedeného psychologického přístupu a jeho přehodnocení. Následující pokusy o novou klasifikaci násilných osob s sebou přinesly jejich nové dělení.

Z výzkumů Gottmana pak vzešly dva základní typy násilných osob a to první typ označovaný za instrumentální a druhý typ označovaný za impulzivní. První typ se vyznačuje agresivitou, antisociálním zaměřením a sociálním sadismem. Jedná se o osoby, které svým jednáním nesledují sexuální vzrušení a jako takové jsou problematické i mimo soukromí, neboť má značné sklony k agresivitě. Druhý typ se vyznačuje špatnou sebekontrolou a sebeovládáním, je impulzivní a je psychofyziologicky nabuzen ke svému jednání. Tento typ se také vyznačuje úzkostnou vazbou k partnerovi, na kterém je závislý. Ve vnějším prostředí se však vyznačuje spíše pasivním chováním.

Oba tyto typy však představují pouze polovinu celého spektra násilných osob. Druhou polovinu pak tvoří osoby, které se projevují pouze uvnitř vztahu a na venek a tedy i do

okolí nesignalizují žádné podněty, na základě kterých by se dalo usuzovat na skutečnost, že se dopouštějí domácího násilí (Čírtková, 2008, s. 38-39).

Do současné doby proběhlo mnoho výzkumů, které se snažily nalézt co možná nejpřesnější definici, který by charakterizovala násilné osoby, avšak toto se dosud nepodařilo, neboť problematika domácího násilí je velice široká. Odborných přístupů, které se násilné osoby definovat je několik a stále se vyvíjí s probíhajícími výzkumy.

V současné praxi se však ustálila jasně srozumitelná klasifikace, která je vyústěním odborných diskusí a nikoli vyústěním vědeckého či empirického zkoumání. Tato klasifikace v sobě zahrnuje čtyři typy násilné osoby a to osobu tzv. dvojí tváře, která se chová násilnický pouze v soukromí, osobu obecně násilnickou, která svoje násilnické sklony ventiluje jak v rodině tak i mimo ni na veřejnosti, násilnou osobu u které dominují závislostní problémy jako např. alkoholismus nebo drogy a osobu násilníka stíženého psychickou zátěží v podobě výrazných poruch osobnosti (Čírtková, 2008, s. 39-40).

Všechny uvedené studie a mnoho dalších, mají spoustu společných znaků a ve spoustě míst se navzájem prolínají, čímž tvoří velice široké spektrum klasifikací násilných osob ve vztahu k domácímu násilí. Všechny tyto klasifikace však mají společný cíl a to dát praxi co možná nejpřehlednější a nejjednodušší návod podle kterého by bylo možné násilné osoby detekovat a na základě této detekce přijmout patřičné co možná nejkvalifikovanější opatření.

2.4.1 Muži jako násilné osoby

Výzkumy, které se do současné doby zabývaly problematikou domácího násilí, dospěly ve směř ke shodnému názoru, že ve většině případů je typickou agresivní, tedy násilnou osobou muž. Toto zjištění však v praxi neznamená, že by agresivní - násilnou osobou nemohla být naopak žena. S postupným vývojem společnosti a v návaznosti na společenské změny se ukazuje, že počet žen „násilnic“ není nijak zanedbatelný.

Sklony k násilnému chování v domácím prostředí se vyskytují u mužů, kteří byli v dětství sami oběťmi domácího násilí nebo byli přímými svědky násilí otce vůči matce. Stejně tak se chovají muži, kteří mají tendence k tzv. „majetnickému“ chování spojenému se žárlivostí, kdy tito reagují agresivně na situace, ve kterých vidí zájem jiného muže o jejich partnerku či dceru apod. Tito muži se pak účelově snaží o maximální kontrolu života partnerky, kdy toto může narůst do nesnesitelných rozměrů.

Rovněž tak vyznávání tzv. „tradičních hodnot“ může být další z řady charakteristik, které vymezují osobu násilného muže. V tomto případě se jedná o muže, který je přesvědčen o tom, že muž je nadřazen ženám i dětem jako nejvyšší autorita, která udržuje „pořádek“ v rodině i za použití síly a násilí.

Sklony k páchání domácího násilí můžeme predikovat u mužů, kteří mají násilnické sklony. Přijímají násilí jako vhodný způsob řešení problémů. Je pro ně typický zájem o zbraně, bojové sporty, uznávají pouze agresivitu a násilí, projevy slabosti či nedostatečnosti nezřídka trestají násilím.

Další charakteristikou, podle které můžeme usuzovat na sklony k domácímu násilí je problematické sexuální chování. Muži s touto charakteristikou nevnímají sex jako symbol lásky ale jako možnost získat nad partnerkou moc a nadvládu a to proto, aby v sobě posilovali nadřazenost nad druhým pohlavím, nezřídka pak preferují perverzní praktiky.

Charakteristickým mužem násilníkem pak je muž „dvou tváří“. Takový muž se na veřejnosti chová vůči partnerce pozorně, láskyplně a oddaně a naproti tomu v soukromí propuká v agresi, nenávist a dominanci. Násilné chování těchto mužů je pro veřejnost špatně detekovatelné a přijatelné právě pro to, jak se na veřejnosti projevují.

Ve výčtu charakteristik pak nesmí scházet ani skupina mužů, kteří odpovědnost za svoje konání přenášejí na ohrožené osoby, aniž by svoji odpovědnost jakkoli připouštěli. Svoje jednání omlouvají tím, že nebyť chování, které je k jejich jednání vyprovokovalo, nic by se nestalo. Jsou přesvědčeni o svém právu na takové chování a na fakt, že jsou nepotrestatelní

i s ohledem na skutečnost, že nejsou jediní, kdo takové věci dělá (srov. Ševčík a Špatenkova, 2011, s. 70-72).

Do současné doby bylo vytvořeno několik typologií násilných mužů. Žádnou z nich však nemůžeme označit za tu jedinou správnou, neboť každá má svůj specifický pohled na danou problematiku. Při podrobnějším rozboru však můžeme konstatovat, že všechny tyto typologie mají mnoho společných znaků, dle kterých můžeme osobu násilného muže posuzovat a určovat.

Typologie dle Elbowa (1977) rozděluje muže násilníky na kontrolora, obránce, validátora a inkorporátora. Pro kontrolora je typické chování směřující k tomu, aby si zajistil maximální možnou kontrolu nad partnerem, neboť jej považuje za vlastní majetek. Ve chvíli kdy začne mít pocit, že ztrácí kontrolu, začne se chovat násilně. Vlastní autonomie ohrožené osoby je pro kontrolora absolutně nepřijatelná.

Pro typ obránce je typické, že kombinuje lásku s nenávisť, staví vztah na přijímání a odpouštění ze strany ohrožené osoby. Svoji převahu pocítuje pouze ve chvíli, kdy osoba ohrožená je na něm zcela závislá a na něho odkázaná např. finančně. Největší obavy má z toho, že by mohl být opuštěn nebo jinak ohroženou osobou potrestán a proto navenek dokazuje neschopnost ohrožené osoby, z důvodu legitimizace svého jednání.

Typ validátora se vyznačuje pochybovačností o sama sobě. Usiluje o uznání druhých, o to aby byl utvrzován druhými o svém vlastním pojetí. Z důvodu nízké sebeúcty se obává odmítnutí ze strany ostatních a jeho chování je právě takové, že odmítnutí ze strany druhých přímo vyvolává. Z tohoto důvodu je ohrožená osoba právě tím, kdo násilníka udržuje v jeho sebepojetí. Z tohoto důvodu se validátor obává ztráty ohrožené osoby, neboť by tím došlo k potvrzení jeho nízké úcty a hodnoty a proto se jí snaží udržet i za ceny výhrůžek a násilí.

Pro osobu inkorporátora je typické, že osobu ohroženou, považuje za součást sebe sama, za jakési vlastní rozšíření. Typickým pro tuto osobu je obava z toho, že pokud by při-

šel o druhou osobu, přišel by i o část sebe a tím i o část sebeúcty. Z tohoto důvodu se snaží si druhou osobu udržet za každou cenu, tedy i za cenu násilí (srov. Ševčík a Špatenková, 2011, s. 71-72).

Přesto, že se o vytvoření typologie, podle které by se jednoznačně dalo charakterizovat osobu muže, u něhož lze předpokládat sklony k domácímu násilí pokusilo a stále pokouší mnoho odborníků, nebyla takováto typologie ustavena.

Praxe však přinesla vodítka, s jejichž využitím, lze relativně přesně určit osobu muže, u kterého lze předpokládat sklony k domácímu násilí. Tato vodítka jsou pak pro lepší vykreslení postavena proti sobě do dvou charakteristik, kdy na straně jedné jsou charakteristiky „kladné“ a na druhé „záporné“.

Dle Špatenkové (2011) za „kladného“ muže můžeme označit takového, který je zpravidla optimistický, podporující, umí partnerku ocenit, při komunikaci ji oslovuje jménem, při jednání je vstřícný. Dále pak respektuje rodinu a přátele partnerky, je zodpovědným rodičem, který se zapojuje do domácích činností, respektuje partnerčiny potřeby, je finančně zodpovědný a jeho chování je chování zralého zodpovědného člověka.

Naproti tomu „záporný“ muž se vyznačuje tím, že zbytečně křičí a nadává, používá vulgarismy jako běžný prvek své mluvy, je zatrpklý a rozmrzelý. Snaží se partnerku izolovat od jejího okolí jak v rodině tak i mimo ni. Slovně ji uráží, snižuje její sebevědomí nářkami na její vzhled a vzezření. Nezřídka využívá děti pro to, aby je proti partnerce popuzoval a současně ji s jejich nevědomou pomocí partnerku kontroloval. Domácí práce nechává zcela na partnerce, rovněž tak starost o děti, má ve své moci všechny finanční prostředky rodiny a partnerce dává jen omezené množství prostředků. Vyžaduje sex kdekoli a za jakýchkoli okolností aby dokazoval svoji nadřazenost, a naproti tomu se neostýchá neskrývaně sexuálně obtěžovat přítelkyně své partnerky. Není schopen přijmout osobní odpovědnost za své chování a život, očekává odpovědnost ze strany partnerky. Svoje viny svádí na partnerku se zdůvodněním, že jej vlastně ona k tomu či onomu jednání vyprovo-

kovala nebo i na to, že požil alkohol a za nic vlastně nemůže (srov Špatenková, 2011, s. 75-76).

Uvedená vodítka nám tak dávají pro praxi nástroj, jak provést co možná nejpřesněji detekci násilného muže tam, kde je podezření na tu skutečnost, že zde dochází k domácímu násilí, kdy máme možnost dále na toto zjištění reagovat a přijmout vhodné opatření.

2.4.2 Muži jako ohrožené osoby

Výzkumy a empirická šetření posledních let ukazují, že i muži mohou být a také jsou oběťmi domácího násilí. Je však pravdou, že muži jsou ohroženi domácím násilím dvakrát méně než ženy, čímž u nich je i menší pravděpodobnost, že se stanou obětí domácího násilí. S tím také souvisí fakt, že rozsah způsobených zranění násilnou ženou je menší s ohledem na tělesný vzrůst mužů. Je také pravdou, že právě z důvodu tělesné konzistence často ženy při násilných aktech sáhnout po jakékoli „zbrani“, což může činit následky násilí daleko fatálnějšími než při útoku „holýma“ rukama.

Provedené výzkumy ukázaly, že muži jako osoby ohrožené domácím násilím, se snáz dostávají k financím než ženy, mají možnost bydlení a zaměstnání ale i tak jsou na tom oproti běžným mužům hůře. Tito muži, na rozdíl od ohrožených žen, snáze opouští vztah, ve kterém dochází k násilí, jehož je muž obětí. Přesto, že pro muže ohroženého domácím násilím může být tento fakt traumatizujícím, často se tito muži ve svém domácím prostředí, obzvláště pokud se jedná o jejich vlastní byt či dům, cítí bezpečně na rozdíl od ohrožených žen, které tento pocit bezpečí nezažívají (srov Špatenková, 2011, s. 95-97).

Muži ohroženi domácím násilím jsou pak nejčastěji ohroženi zejména emocionálními formami násilí, jako jsou všemožné nadávky a urážky a jako obzvláště traumatizující součástí této formy pak je jejich ponižování, které může mít dalekosáhlejší následky než přímé, kontaktní fyzické násilí. Právě ponižování může u mužů vyvolat tak silné trauma, které pak neznáma vyvrcholí ve fyzický útok s těmi nejzávažnějšími důsledky vůči násilné ženě.

V případě přímého fyzického násilí pak ženu vůči mužům používají různé variety kopání, škrábání, trhání vlasů či házení různých předmětů za účelem způsobení újmy. Tuto formu často doprovází i různé hrozby, pohružky a zastrašování, kterým žena své fyzické ataky doprovází s účelem způsobit muži ještě větší újmu (srov Špatenková, 2011, s. 98).

Za velice závažnou formu domácího násilí považují využívání dětí jako nástroje pro ubližování muži. Ženy velice často tuto formu využívají zcela účelově a cíleně, neboť jsou si vědomy jejího dopadu na mužskou psychiku. Málokdy si však uvědomí a domyslí následky takového svého jednání jak pro muže tak především pro takto zneužívané dítě. I tato forma může mít mnoho různých podob od výhrůžek se zamezením kontaktu s dítětem až po přímé navádění dítěte proti muži.

Ženy, které používají tuto formu násilí vůči mužům, nedokážou ve své afektovanosti důsledky tohoto svého závažného jednání vůbec domyslet. Neumějí nebo i nechťejí vidět to, co tímto svým jednáním způsobují hlavně dítěti do jeho dalšího života. Tímto jednáním ženy jednoznačně narušují u mužů kvalitu otcovství. To souvisí s přesvědčením ohrožených mužů, nevytvářit již žádný další partnerský vztah, ve kterém by se narodily děti, právě v důsledku prožitého traumatu a negativní zkušenosti z předchozího vztahu.

Působení domácího násilí může u mužů způsobovat silný strach z násilí, může vyvolávat mnoho negativních emocí, pocit bezmoci a méněcennosti. U slabších jedinců pak může dojít k rezignaci na život jako takový, k přerušení sociálních kontaktů, opuštění domova i zaměstnání a odevzdání se „životu“ na ulici.

2.4.3 Ženy jako násilné skupiny

Poslední zjištění nám ukazují, že ženy nejsou jen nevinným něžnými bytostmi ale, že dokážou být násilnické a nesmírně kruté. S ohledem na tuto skutečnost tak mohou figurovat jako násilné osoby ve všech možných typech a druzích domácího násilí. V současné době však je problematika žen, co by násilných osob stále ještě zcela neprozkoumaná a to zejména z toho důvodu, že většina mužů se stydí přiznat veřejně skutečnost, že je žena týrá.

Lze se však domnívat, že počty týraných mužů se v dnešní době mohou již znatelně blížit k počtu týraných žen, což naproti tomu nevyplývá ze současných statistik, kdy se v těchto uvádí jen něco málo kolem 2 - 5 % ze všech případů partnerského týrání. Pro získání přesnějších údajů je nutné se na tuto oblast více zaměřit a při provádění výzkumů daného jevu překonat nezájem a mnohdy i odpor ze strany odborné veřejnosti k tomu připustit možnost, že jsou týráni i muži ženami.

Z počátku odborná literatura dělila násilné ženy do dvou kategorií a to na ženy, které útočí v sebeobraně a ženy, u nichž se násilí projevuje jako reakce na násilné chování jejich partnerů. Následné výzkumy však ukázaly, že v minimu případů, kdy se násilí dopustila žena, bylo její násilné chování obrannou reakcí na chování muže. Závěry výzkumů také ukázaly, že vzájemný poměr mezi muži a ženami v pozici násilných osob je téměř totožný, bez větších rozdílů.

Ze závěrů uvedených studií také vyplynulo, že v partnerských vztazích, ve kterých se násilí dopouští žena, se jedná o dynamický vztah značně agresivní ženy a méně agresivního muže. Toto zjištění pak ukazuje na skutečnost, že mnoho párů má tendenci se k sobě navzájem chovat agresivně a jednoznačné rozdělení na osobu násilnou a ohroženou se tak nedá přesně určit, protože se tyto role různě mění podle situace a okolností.

Lze pozorovat, že vývoj násilného chování u žen se pomalu přesouvá o „běžnějšího“ psychického násilí do roviny násilí fyzického a to nejen v případech domácího násilí a u násilného chování žen, jako takového. V rámci stupňujícího se fyzického násilí u žen se také projevila jejich větší tendenci užít při násilí zbraň (srov. Špatenková, 2011, s. 65-68).

Užití zbraně můžeme považovat celkem jednoduše odůvodnit tím, že ženy jsou na rozdíl od mužů menšího tělesné konstituce a zdatnosti. Při fyzickém útoku kdy mají tzv. „holé ruce“ nebývají jeho následky tak fatální, jako v situaci, kdy tuto svoji „nedostatečnost“ kompenzují právě použitím zbraně v podobě jakéhokoli předmětu, který mají v dané chvíli v dosahu. Jako mnohem horší z pohledu mužů se pak jeví zranění jejich „duše“, což někte-

ří muži snášejí hůře než újmu fyzickou. Tohoto jsou si ženy vědomy a cíleně takovátoto „zranění“ mužům způsobují.

Závěrem lze říci, že poslední prováděné výzkumy ukazují, že pozice žen se v domácím násilí přesouvá z osob ohrožených i do osob násilných. Ženy mohou být osobami velice násilnými a je potřeba mít tento fakt na zřeteli při posuzování případů domácího násilí, byť je tato skutečnost nezvyklá je však reálná.

2.4.4 Ženy jako ohrožené osoby

Ženy jsou nejčastější obětí domácího násilí. Toto zjištění je výsledkem dlouhodobé práce odborníků a to hlavně proto, že se jejich zájem zaměřoval právě na tuto skupinu ohrožených osob. Pro potvrzení či vyvrácení tohoto tvrzení by bylo nutné provést objektivní šetření napříč celým spektrem populace, což je téměř neuskutečnitelné a proto musíme pracovat se závěry, které v současné době máme k dispozici.

Model typické ženy ohrožené domácím násilím nebyl dosud zcela jednoznačně stanoven. Současná literatura však již nyní uvádí některé typické znaky, které taková žena vykazuje. Mezi takové typické znaky patří materiální závislost ženy na partnerovi, její submisivní až podřízená poslušnost, skutečnost, že udržuje minimální a ne zřídka žádné kontakty s lidmi mimo rodinu. Další znakem je to, že omlouvá partnerovo agresivní chování a vysvětluje jej jeho vytížeností v zaměstnání či vlivu jeho zážitků z dětství. Naproti tomu zažívá pocity beznaděje a bezmoci, tyto se střídají s pocity viny a přesvědčení, že je sama vinna za to, co se jí děje, nevidí reálné řešení situace a stydí se veřejně hovořit o tom, co v partnerském svazku prožívá (srov. Špatenková, 2011, s. 92).

Ačkoli bychom se mohli domnívat, že nejčastěji budou domácím násilím ohroženy ženy z tzv. „slabších sociálních vrstev“ není to v praxi vždy pravda. Poslední výzkumy ukazují na to, že k domácímu násilí dochází v rodinách napříč celou populací bez ohledu na jejich sociální či materiální status. Určitý vliv tyto statusy určitě mají avšak nikoli zcela zásadní. Pro praxi to pak bude znamenat, že sociální či materiální status rodiny bude jeden z mnoha hodnocených faktorů v rámci zjišťování a kvalifikace případů domácího násilí.

2.4.5 Děti jako ohrožené osoby

Vzhledem k tomu, že k domácímu násilí dochází především v prostředí rodiny, jsou děti buď přímými nebo nepřímými svědky či účastníky domácího násilí. To znamená, že dítě samo je obětí násilného chování násilné osoby přímo a to jak psychického, tak fyzického nebo jako nepřímý účastník, v pozici „pozorovatele“, kdy je přítomno násilným konfliktům a incidentům mezi rodiči či osobami příbuznými. Obě tyto formy mají své negativní dopady na další vývoj dítěte jak po stránce citové, rozumové i mravní a nelze jednoznačně říci, která z forem je pro dítě nebezpečnější a lze je postavit na roveň.

Vnímání domácího násilí dětmi, je silné a může mít vliv na jejich vztah k rodičům. Na jedné straně se mohou projevovat větší náklonností k ohroženému rodiči a odmítání rodiče násilného, naproti tomu se pak mohou k násilnému rodiči projevovat zcela loajálně. Zatažení dětí do domácího násilí pak může mít vliv na jejich převzetí tohoto negativního vzoru za vlastní do svého budoucího života, ve kterém se pak projevují násilně pod domněnkou normálnosti takového chování.

Děti, které vyrůstají v rodinách, kde dochází k domácímu násilí, si pak do dalšího života odnášejí některé vzorce chování jako např. naučenou bezmocnost nebo agresivitu a násilnost. Tím se již předem dostávají do své „budoucí“ role ve vztahu a to jak na straně osob násilných tak i osob ohrožených. V důsledku přítomnosti domácího násilí pak u těchto dětí dochází k poruchám chování, ke zhoršení školního prospěchu a nezřídka i k psychickým poruchám jako jsou deprese či stresové reakce. Z tohoto je patrné, že děti co by přímý nebo nepřímí účastníci domácího násilí, vykazují stejné symptomy, jako děti ohrožené syndromem týraného dítěte CAN (srov. Špatenková, 2011, s. 120-121).

2.4.6 Senioři jako ohrožené osoby

Vzhledem k převažujícímu zájmu odborné veřejnosti o ženy jako oběti domácího násilí se tak skupina seniorů dostala do pozadí odborných šetření a výzkumů. Násilí na seniorech je tak problematikou, která je těžce uchopitelná s ohledem na jeho okolnosti. Zpravidla se

tohoto druhu domácího násilí dopouštějí dospělé děti nebo vnoučata a pro seniory je tak velice obtížné si jednak sami pro sebe přiznat fakt, že je týrají jejich vlastní děti či vnuci a tedy osoby, které oni sami vychovávali a vidí v tom i díl svého vlastního selhání.

S tím souvisí i důvody, proč senioři násilí na nich páchané neoznámí. Mohou to být obavy ze zpochybnování jejich výpovědi v důsledku jejich stáří či nemoci, stejně jako obavy z posměchu jejich okolí za to, jak se k nim jejich vlastní potomci chovají. Dalším důvodem proč senioři násilní na své osobě neohlásí je fakt, že jsou na svých potomcích jak finančně tak i existenčně závislí a obávají se strádání. Jedním z důvodů neoznámení násilí je i fakt, že by toto oznámení mohlo být důvodem pro jeho následnou gradaci a intenzitu. Pod tlakem těchto okolností jsou pak schopni snášet ponížení a ubližování a na venek zastírat všechno viditelné projevy domácího násilí.

Formy domácího násilí páchaného na seniorech jsou obdobné jako u všech předchozích skupin počínaje psychickými formami nátlaku a vydírání, přes sexuální obtěžování až po přímé kontaktní násilí. Obzvláště specifickou formou domácího násilí v případě seniorů pak je jejich materiální zneužívání a ponižování jejich lidské důstojnosti, které prožívají obzvláště těžce a zanechává na nich velice hluboké negativní citové prožitky (srov. Špatenková, 2011, s. 120-121).

Zájem odborné veřejnosti by se měl v současné době zaměřit i na problematiku domácího násilí páchaného na seniorech. V současné společnosti v uplynulých letech došlo k nárůstu počtu seniorů jako takových a v odrazu ekonomických dopadů na dnešní společnost pak vzrůstá počet seniorů závislých na svých potomcích, čímž se zvětšuje množina seniorů ohrožených vlivy domácího násilí. Slabý zájem společnosti o tuto problematiku by mohl do budoucna ve společnosti vytvořit problém, jehož řešení by bylo velice obtížné.

2.5 Výskyt domácího násilí v populaci

Problematika výskytu domácího násilí v populaci je velice široká a má mnoho veličin. Provést výzkum ke zjištění výskytu domácího násilí v celosvětové populaci je nemožné. S ohledem na současné možnosti lze provést průzkum na „malém“ ohraničeném vzorku

daného teritoria a jeho výsledek nám pak ukáže na výskyt zjišťovaného fenoménu v konkrétním teritoriu a nikoli v celé populaci.

Současné metody a poznatky nám však dávají možnost i díky takto ohraničeným výsledkům, provést s jejich využitím kvalifikovaný odhad, který se může blížit ke skutečné realitě a to s minimálním rozptylem.

V České republice, stejně jako ve světě, byl zpočátku fenomén domácího násilí považován za něco, co se děje uvnitř rodiny a co se veřejnosti netýká. Postupem času, pod tlakem veřejného mínění se problematika domácího násilí začala dostávat do podvědomí veřejnosti a zájmu odborných kruhů. K zásadní změně došlo v české republice v devadesátých letech, kdy se problematika domácího násilí dostala díky snahám neziskových organizací, které se touto problematikou zabývaly do kodifikace práva. Tato změna s sebou přinesla potřebu, provést seriózní výzkumy ke zjištění fenoménu domácího násilí v populaci v české republice tak, aby bylo možno na něj reagovat.

Postupný vývoj v oblasti domácího násilí vyústil v roce 2001, v první reprezentativní sociologický výzkum, prováděný Agenturou STEM pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí. Výzkumný vzorek byl sestaven tak aby reprezentoval co možná nejširší okruh obyvatel ČR ve věku od 15-ti let. Při výběru byla brána v potaz taková hlediska, jako je pohlaví, věk, vzdělání, region a bydliště. Tento výzkum proběhl kvalitativním šetřením formou standardizovaných rozhovorů a byl zaměřen na tři oblasti a to oblast informovanosti o domácím násilí, oblast vlastního postoje k domácímu násilí a na oblast vlastní zkušenosti s domácím násilím (srov. Špatenková, 2011, s. 8).

Výsledky, které tento výzkum přinesl, pak byly odrazem toho, jak je domácí násilí ve společnosti rozšířené a jaké je jeho vnímání populací. Výzkumem bylo zjištěno, že téměř jedna pětina dotazovaných žije v partnerském vztahu, ve kterém je obětí domácího násilí. Dále bylo zjištěno, že ve dvou třetinách případů domácího násilí, dochází k jeho opakování a ve stejné míře bývají domácímu násilí mezi partnery přítomny i děti (srov. Špatenková, 2011, s. 29).

Naproti tomu bylo zjištěno, že dostatek informací o tom, jak bojovat s domácím násilím má pouze jedna pětina populace v české republice. Tato neinformovanost pak zapříčiňuje dlouhodobost trvání domácího násilí a to proto, že oběť neví, jak má postupovat a co dělat.

V roce 2003 pak proběhl mezinárodní výzkum zaměřený na domácí násilí a tento byl zaměřený na informace týkající se násilí na ženách a tyto informace srovnával ve více než dvaceti zemích. V rámci tohoto výzkumu bylo zapojeno do výzkumné skupiny 1980 občanů české republiky. Zjištěné skutečnosti pak ukázaly, že partnerské násilí v české republice je relativně rozšířené a osobní zkušenost s ním má téměř třetina obyvatel (srov. Špatenková, 2011, s. 29-30).

Všechny dosud provedené výzkumy zaměřené na fenomén domácího násilí ukazují na fakt, že tento negativní jev je v naší současné společnosti znatelně rozšířen. Tento fakt pak dokazují výsledná čísla, která hovoří až o 18-ti procentním výskytu domácího násilí v naší současné populaci, což je alarmující. S ohledem na jeho negativní dopady by nemělo být domácí násilí podceňováno a to ani v jeho raných stádiích a to zejména proto, že v této fázi máme možnost celkem úspěšně tento problém řešit.

3 ZKUŠENOSTI S DOMÁCÍM NÁSILÍM V ZAHRANIČÍ

Domácí násilí je celosvětovým fenoménem, který se šíří a vyskytuje bez ohledu na hranice států a bez ohledu na to o jaký světadíl se jedná. Domácí násilí se vyskytuje ve všech společnostech, ve všech náboženstvích a vírách. Vnímání a hodnocení tohoto společenského fenoménu se však liší podle odlišností kultur a jeho vnímání v celospolečenském kontextu. To, co je v jedné společnosti považováno za běžnou součást života a jakýsi obyčejový zvyk, je v druhé společnosti považováno, za násilný akt.

S postupným vývojem však dochází k celosvětovému tlaku na všechny jeho společnosti tak, aby specifikace pojmu domácího násilí byla na celém světě chápána stejně. S tímto souvisí snahy jednotlivých států a mezinárodních organizací o společný boj za co největší eliminaci domácího násilí a jeho následků. Problematika domácího násilí je tak často velice diskutovaným tématem a jednotlivé státy je řeší na vnitrostátní úrovni různými způsoby, z pravidla v rámci trestněprávních dokumentů. Na mezinárodní úrovni je pak problematika domácího násilí řešena formou mezinárodních smluv a úmluv.

U smluv vytvořených v rámci mezinárodního práva však není možné vynutit je plnění žádným právním nástrojem a jejich dodržování jednotlivými státy je de facto dobrovolné a v případě jejich nedodržování mají ostatní státy pouze možnost vyjádřit svůj nesouhlas bez další sankce.

Prvním mezinárodním krokem na poli domácího násilí bylo sepsání Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, která byla sepsána v roce 1979 a jejímž účastníkem se zanedlouho po jejím sepsání stala i Československá republika. Dalším mezinárodním krokem v oblasti domácího násilí pak bylo přijetí Deklarace o odstranění násilí proti ženám, která byla v roce 1993 přijata Valným shromážděním OSN (Turoňová a Vojtová, 2010).

Na tyto kroky pak navázala světová společenství na různých úrovních, kdy došlo k přijetí několika dalších rezolucí a mezinárodních smluv, jejichž cílem mimo jiné bylo i odstranění násilí páchaného na ženách, ze které se pak postupem času vykristalizovalo

domácí násilí jako takové. Tak došlo k vytvoření několika nástrojů pro boj s domácím násilím na mezinárodní úrovni.

V rámci boje s domácím násilím bylo vypracováno mnoho studií zabývajících se touto problematikou, jejími jednotlivými příčinami, znaky a účastníky. Domácí násilí, z počátku definováno jako násilí páchané na ženách bylo po provedených výzkumech definováno jako násilí v partnerské či rodinném vztahu a to bez ohledu na pohlaví ohrožené osoby. Z provedených výzkumů totiž vyplynulo, že poměr násilných osob je u obou pohlaví téměř totožný. Tento údaj však nesmíme zaměňovat s údajem, uvádějícím poměr ohrožených osob, kdy v této oblasti výzkumy ukazují, že ohrožené osoby tvoří čtyři pětiny a muži pouze jednu.

3.1 Pojetí domácího násilí v rámci Evropské unie

Tak jako na mezinárodní úrovni, je i na úrovni evropské unie řešena problematika domácího násilí jako jeden z hlavních strategických bodů. Smyslem a účelem této strategie je, zaručit všem občanům stejné a rovná práva bez ohledu na jejich pohlaví.

Ještě před vznikem evropské unie byla ustanovena v roce 1949 Rada Evropy, která byla založena především k ochraně lidských práv, demokracie a zákonnosti. V roce 1950 byla touto radou sjednána Úmluva o ochraně lidských práv a svobod a tato je dodnes považována za nejdůležitější v oblasti lidských práv. Jako nástroj pro kontrolu dodržování této úmluvy byl založen Evropský soud pro lidská práva se sídlem ve Štrasburgu, jehož úkolem je projednávat případná porušení úmluv.

Z tohoto je pak patrné, že na evropské, kontinentální úrovni je v rámci mezinárodních vztahů určitá možnost kontroly nad dodržováním mezinárodní úmluvy na rozdíl od celosvětové, mezikontinentální kontroly. Z tohoto pohledu se pak jeví spolupráce v rámci evropské unie jako účinnější (Potočný a Ondřej, 2006, s. 107).

Evropská unie se od počátku svého vzniku snaží pokračovat v mezinárodním působení na poli domácího násilí tím, že prohlubuje mezinárodní úmluvy a aplikuje je do praxe v rámci unie, čímž se snaží o efektivní řešení tohoto celospolečenského problému. Dosaďadní úsilí v boji s domácím násilím pak bylo završeno v listopadu 2009 vydáním Legislativního usnesení Evropského parlamentu o odstranění násilí páchaného na ženách.

V tomto svém usnesení Evropský parlament upozornil na skutečnost, že násilí páchané muži na ženách není pouze otázkou soukromou ale otázkou veřejnou a že toto násilí je porušením základního práva na zdraví, život a svobodu (Turoňová a Vojtová, 2010).

Rada Evropy svoji činnost, v oblasti boje proti násilí na ženách směřuje k vytvoření úmluvy zamřené na boj s domácím násilím. Za tímto účelem byl ustanoven komisař, který shromažďuje podklady týkající se domácího násilí od jednotlivých členských států unie tak, aby bylo možné vytvořit ucelený přehled na základě kterého, bude možné vytvořit evropskou koncepci pro boj s domácím násilím.

3.2 Slovensko

Násilí páchané na ženách a domácí násilí, je na Slovensku stejně jako v ostatních evropských zemích vážný společenský problém. Z provedených průzkumů byly učiněny závěry, že každá pátá žena, která žila s partnerem, zažila z jeho strany projevy násilí vůči svojí osobě.

Stejně jako v ostatních zemích tak i na Slovensku vzniklo několik organizací, jejichž cílem je pomáhat obětem partnerského násilí a násilí předcházet. Mezi nejznámější organizace patří organizace FENESTRA. Ve své činnosti se tato společnost zaměřuje na činnosti spojené s prevencí partnerského násilí a na práci s jeho oběťmi. Od svého vzniku se snaží, aby členky sdružení zapojené do činnosti byly co možná nejvíc obeznámeny s problematikou domácího násilí tak, aby byli schopné jej rozeznat v zárodčích a aby byli schopné přinést co nejkvalitnější pomoc.

Svoji další činnost tato společnost zaměřuje na pořádání seminářů a workshopů s tematikou domácího násilí.

I v oblasti trestního a občanského práva došlo v poslední době k několika úpravám tak aby tyto směřovali na pomoc obětem domácího násilí a to jak přímou intervencí provedenou zásahem do občanských práv směřující k zajištění vyšší bezpečnosti ohrožených osob tak i dalšími možnostmi jako je například omezení práv při civilním procesu ve vztahu k užívání bytu jedním z manželů, tedy násilnou osobou. Vzhledem k tomu, že neexistuje jednotná celosvětová strategie boje s domácím násilím, snaží se jednotlivé státy čerpat motivaci u ostatních a tedy i Slovensko tak postupuje při řešení svých problémů na tomto poli.

4 PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Prevence, tedy předcházení a to už čemukoli, v tomto případě domácímu násilí, je hlavně otázkou poznání fenoménu, kterému chceme předcházet. Tedy chceme-li předcházet domácímu násilí, musíme jej nejprve řádně a jasně identifikovat se všemi jeho podobami a formami, poznat jeho dynamiku a projevy tak, abychom byli schopni činit účinné kroky jeho předcházení.

Je nezbytně nutné, aby pracovníci, kteří se problematikou domácího násilí zabývají byli schopni reagovat na sebemenší náznaky nebezpečí vzniku i té nejmírnější formy domácího násilí a tak předcházet jeho rozrůstání a bujení. Je nezbytně nutné, aby byli schopni rozeznat kdo nebo co je nepřítel či nebezpečí, čím se toto projevuje, jak se „to“ pozná. Stejně tak by mělo být zájmem celé společnosti, aby i veřejnost reagovala na domácí násilí a jeho projevy odmítavě a netolerantně (srov. Špatenková, 2011, s. 151).

Základní, primární prevence by se měla zabývat zmenšením či odstraněním rizik vzniku domácího násilí. V této oblasti by měla být prevence směřována do oblasti osvěty tak, aby nejširší okruh obyvatel byl seznámen s problematikou domácího násilí, jeho znaků a následků. Nejdůležitější součástí pak musí být seznámení veřejnosti, zejména pak dospívající mládeže s problematikou výběru životního partnera. S tím pak souvisí i výchova k rodičovství a budování rodiny se zaměřením na posilování vědomí budoucích partnerů v tom, co je považováno za normální a co se již normálnosti vymyká.

Oblast sekundární prevence se pak zabývá problematikou včasné identifikace příznaků probíhajícího domácího násilí tak, aby bylo možno využít všechny dostupné prostředky k zamezení jeho stupňování a pokračování. V této fázi by tak mělo docházet k jakési depistáži domácností, u kterých lze důvodně předpokládat s ohledem např. na sociální prostředí, ve kterém se rodina nachází, výskyt domácího násilí a toto násilí pak včasné identifikovat tak, aby mohlo dojít k včasné intervenci (srov. Špatenková, 2011, s. 151-152).

Mezi indikátory dle kterých lze tuto depistáž provádět pak mohou patřit například problémy v oblasti rodinné komunikace, které jsou identifikovatelné mezi rodinnými přísluš-

níky, i mimo uzavřenou rodinu. Dalším indikátorem pak může být prostředí, ve kterém rodina žije, kdy toto prostředí již svým charakterem dává předpoklad k výskytu domácího násilí, např. oblast s vyšší koncentrací sociálně vyčleněných jedinců a rodin. S tímto pak souvisí i prostředí, ve kterém současně působí i mnoho stresujících faktorů, které mohou být startovacím impulsem ke vzniku domácího násilí (srov. Špatenková, 2011, s. 152).

Oblast sekundární prevence v sobě spojuje problematiku krizové intervence a problematiku poradenství ve spojitosti s poskytováním terapie pro všechny zúčastněné jedince na domácím násilí.

Snahou terciární prevence pak je co nejvíce snížit dopady domácího násilí. Svoje působení zaměřuje na do oblasti zmírnění popřípadě odstranění následků domácího násilí a také o začlenění osob postižených domácím násilím do běžného života tak aby další život prožily v co možná nejlepší kvalitě. Do této oblasti patří sociální rehabilitace, reedukace, resocializace a sociální opatření včetně poskytnutí ubytování či dávek sociální pomoci.

V této části prevence je pak snahou pracovníků pomáhajících profesí o co největší podporu ohrožených osob a jejich znovu začlenění do společnosti. Na terciární prevenci se pak podílí v rámci interdisciplinární péči odborníci z více oblastí a oborů. Na toto pak navazuje oblast kvalitní přípravy pracovníků z jednotlivých oblastí a jejich vzájemná spolupráce se zaměřením na dosažení společného cíle.

Snahou a výsledkem všech tří oblastí prevence by mělo být dosáhnout co největší informovanosti veřejnosti v oblasti domácího násilí se zaměřením na předcházení, detekci a intervenci do domácího násilí. Další snahou by měla být ochrana oběti před dalším působením domácího násilí a jeho vlivy na tuto osobu a v neposlední řadě pak dosažení konfrontace pachatele domácího násilí s reakcí a postojem společnosti k této problematice a osobě pachatele (srov. Špatenková, 2011, s. 154).

4.1 Prevence v rodině

Prevence domácího násilí v rodině by měla být zaměřena do oblasti primární prevence, neboť domácí násilí je v podstatě jakýmsi „produktem“ domácího, tedy rodinného prostředí ať již ve vztahu manželů mezi sebou nebo rodičů a dětí popřípadě jiných příslušníků rodiny.

Prevence v této oblasti pak může mít různou podobu a formu od tiskovin a letáčků doručovaných do každé rodiny, přes preventivní programy uváděné v hromadných sdělovacích prostředcích až po organizované besedy pořádané nevládními a neziskovými organizacemi jako je např. Bílý kruh bezpečí (srov. Špatenková, 2011, s. 152).

Preventivní působení pak může být uplatňováno v samotné rodině a to působením rodičů na děti při jejich výchově do dalšího života. Toto působení rodičů na děti pak může mít podobu přímé výchovy nebo vedení ke vzájemné úctě a ohleduplnosti jak mezi osobami blízkými tak mezi vrstevníky a kamarády ale i ve vztahu k národnostním menšinám a odlišnostem ve vyznání nebo i sexuální orientaci. Tato výchova může být prováděna jednak cíleně a vědomě tak, že vychovávaný jedinec si je vědom toho, že je v tomto směru vychováván vědomě se výchovy i účastní a také může být prováděno tak, že jedinec je bez svého přímého vědomí ovlivňován prostřednictvím předkládaných vzorů např. v podobě chování rodičů, jejich přístupu k sobě samým i k ostatním členům rodiny a příbuzenstva i ostatním spoluobčanům.

Další částí této prevence pak je působení rodičů na děti ve smyslu budování jejich vlastní sebedůvěry, sebeúcty a sebehodnoty. Tím, že budou od dětského věku děti vedeny k těmto lidským hodnotám ve vztahu k sobě samým, budou si později uvědomovat, že stejnou hodnotu pro ně mají i osoby jim blízké a také i ostatní obyvatelé naší společnosti. Člověk, který se neváží sebe sama, si o to víc nemůže vážit jiného byť i blízkého člověka a snadno se dopustí vůči jiným násilí.

Tento rodinný preventivní prvek je jedním z nejzákladnějších a to proto, že kvalitní rodinné, příbuzenské a mezilidské vztahy jsou zárukou kvalitní výchovy dalších generací

naší populace tak, aby byli minimálně náchylné ke sklonům k násilnému chování obecně a k domácímu násilí jako takovému.

4.2 Prevence ve škole

Preventivní působení ve školách na všech úrovních a ve všech typech je jedním ze základních preventivních nástrojů působení společnosti na dospívající generaci. Prevence prováděná ve školských zařízeních sestává z kvalitně koncipované a didakticky vedené výchovy k rodičovství, sexuální výchovy a v neposlední řadě i občanské výchovy. Součástí školských výchovných programů pak jsou pak zařazovány předměty, jejichž cílem je vést žáky ke generově korektnímu vnímání světa a soužití mezi partnery v návaznosti na tradiční rozdělení rolí muže a ženy (srov. Špatenková, 2011, s. 152).

Nedílnou součástí preventivních školských programů pak je jak funkcionální tak i intencionální vedení výchovy v oblasti multikulturní výchovy a tolerance. V poslední době se pak do popředí této výchovy dostává výchova ve směru k seniorům a také některým menšinám, zejména pak k menšinám s „netradiční“ sexuální orientací, tedy lesbičkám, gayům, bisexuálům a travestitům.

4.3 Specifické preventivní programy

Oblast specifických preventivních programů v oblasti domácího násilí je oblastí, která si v současné době hledá v naší společnosti svém „místo na slunci“. Tak, jak se postupně dostávala problematika domácího násilí do popředí zájmu jak odborné tak i laické veřejnosti postupně, dostávají se nyní do popředí i preventivní programy, zabývající se prevencí a předcházení domácímu násilí.

Za současného stavu se tyto programy spíše než předcházením vzniku domácího násilí zabývají snižováním jeho následků popřípadě předcházením jeho opakování či stupňování tak, aby poškození ohrožených osob a to jak psychické tak i fyzické, bylo co nejmenší.

V naší současné společnosti dosud nejsou znatelně rozšířeny preventivní programy, které se zabývají svépomocnými aktivitami. Snahou všech by mělo být jejich rozšíření, neboť se jedná o velice účinné podpůrné systémy, pomocí nichž si ohrožené osoby mohou neznáma poprvé uvědomit skutečnost, že nejsou sami, kdo je postižen domácím násilím. V rámci těchto programů ohrožené osoby zjistí, že osob s podobnými problémy je víc, že v této situaci nejsou sami a že se našel někdo s podobnými problémy, který se svoji situaci rozhodl řešit a při tomto řešení dosáhl úspěchu. Předávání právě těchto informací má velký vliv na další postoje podobně postižených lidí a na jejich rozhodnutí svoji situaci řešit (srov. Špatenková, 2011, s. 154).

Součástí těchto svépomocných aktivit jsou skupinové terapie, kterých se účastní osoby ohrožené nebo již přímo postižené domácím násilím a tyto osoby se ve svých snahách vzájemně podporují, neboť jsou stíženy stejným problémem. Výhodou těchto skupinových terapií je ta skutečnost, že osoby ohrožené domácím násilím společně vzájemně sdílejí své zkušenosti. Tak se stávají vzájemně chápajícími posluchači, kteří se ve výsledku necítí být osamoceni se svým problémem.

Výsledkem skupinových terapií je příležitost navzájem si mezi ohroženými osobami na dobrých výsledcích ostatních ukázat možnosti řešení své situace a to jak v oblasti řešení odchodu od násilného partnera, v oblasti vlastního samostatného bydlení, v oblasti hospodaření s financemi, řešení problematiky zaměstnání či styku s dětmi. Velkým kladem těchto aktivit je fakt, že osoby účastníci se těchto skupinových terapií čerpají informace na úrovni praxe a nikoli jen stroze sepsaných a dovykládaných pouček a návodů od lidí, kteří se s danou problematikou setkali vždy pouze jako osoby přímo nezúčastněné.

Další oblastí preventivních programů je oblast zaměřená na aktéry násilí jako takového a nikoli specificky aktéry domácího násilí. Tyto programy jsou pak sestavovány zejména pro muže, neboť jak ukazují výzkumy, jsou právě muži ve většině všech násilných případů těmi, kdo jsou agresivní. Jsou to programy sestavené na principu resocializace a reedukace s cílem omezit či odstranit násilné chování. Tato forma preventivního působení není v našich podmínkách rovněž dosud rozšířena a čeká na své uvedení do širší praxe (srov. Špatenková, 2011, s. 154).

I zde se jedná o skupinový program, kterého se účastní násilné osoby na společných setkáních, zaměřených na odhalení okolností které vedou k vyvolání jejich násilného chování a na jeho zvládnání a potlačení. V rámci pracovních skupin je vytvořen krátkodobý program, který využívá trénink interpersonálních dovedností a relaxačních cvičení s využitím působení malé sociální skupiny osob s obdobnými problémy. V těchto skupinách se zprvu analyzují situace vyvolávající u jednotlivých účastníků vztek, agresi a násilné chování a následně se výsledky jednotlivých analýz diskutují celou skupinou a jsou společně hledány řešení a možné nenásilné a neagresivní způsoby reakcí na danou situaci. Tyto programy by měly ve své konečné podobě působit v rovinách kognitivních, emočních i behaviorálních. Někteří autoři pak uvádějí, že výsledky takto koncipovaných a pracujících skupin dosahují dobrých výsledků (srov. Špatenková, 2011, s. 152).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Hlavním cílem empirické části mé práce je na základě studia odborných textů (statistických výstupů atp.) a kvalitativního výzkumu realizovaného prostřednictvím analýzy a komparace jednotlivých kazuistik prokázat vliv konkrétních sociálních aspektů na vznik, průběh a následky domácího násilí.

Účelem výzkumu bylo provést analýzu kazuistik tak, aby v každé z nich byly identifikovány konkrétní okolnosti a situace, které by mohly mít vliv na vznik, průběh a následky domácího násilí a tyto zjištěné skutečnosti vzájemně komparovat. Výstupem této komparace pak má být identifikace sociálních aspektů, které jsou jednotlivým kazuistikám společné, a lze na jejich základě učinit závěr, že se podílí nebo že mají vliv na vznik a průběh domácího násilí.

Prostřednictvím tohoto výzkumu se také pokusím prokázat, že zjištěné sociální aspekty se na vzniku a průběhu domácího násilí podílí bez ohledu na to, zda obětí či násilnou osobou v případě domácího násilí je muž či žena, dospělý jedinec či senior.

K výzkumu jsem si vybral čtyři případy domácího násilí, které byly řešeny na svitavském regionu v uplynulých dvou letech. K provedení výzkumu jsem zvolil dva případy, ve kterých byla ohroženou osobou žena a násilnou osobou muž, v jednom případě byly role opačné a v posledním případě se jednalo o ohroženou osobu v podobě ženy v seniorském věku a násilnými osobami byla žena s mužem.

Pro provedení výzkumu jsem po prostudování podkladů vytvořil kazuistiky jednotlivých případů tak, aby po jejich provedené jednotlivé analýze bylo možné provést vzájemné srovnání zjištěných skutečností a nalézt tak společné znaky ze spektra sociálních aspektů.

Za strany některých metodologů je kvalitativní výzkum chápán jakou pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategických postupů. Někteří další pak kvalitativ-

ní výzkum chápou jako protipól či přesně definovanou výzkumnou pozici ve vztahu k jednotné, na přírodních vědách postavené vědě (Hendl, 2008).

„Vedle klasických (kvantitativně orientovaných) výzkumů se ve světě i u nás v posledních letech velmi silně rozvíjí tzv. kvalitativně orientované výzkumy. Mezi výzkumy kvalitativně a kvantitativně orientovanými jsou některé důležité rozdíly.

Základním rozdílem je, že obě orientace vycházejí z odlišných filozofických základů. Klasické (kvantitativně orientované, pozitivistické) pedagogické výzkumy vycházejí, jak již bylo uvedeno, z pozitivismu, resp. novopozitivismu. Z této filozofie vyplývá přesvědčení o existenci jedné objektivní reality, která není závislá na našich citech, postojích nebo přesvědčení. Kvalitativně orientované výzkumy vycházejí proti tomu zejména z fenomenologie, která zdůrazňuje subjektivní aspekty jednání lidí, a tudíž kvalitativně orientované výzkumy připouštějí existenci více realit“ (Chráska, 2007, s. 32).

V rámci výzkumu pak za použití induktivní analýzy zjištěných dat je možné vytvořit pouze určitou konstrukci obrazu zkoumaného jevu a nikoli za jejich pomocí poskládat skládanku, která by vytvořila její konečný tvar.

V případě kvalitativního šetření se nestanovují hypotéz na počátku výzkumu, ale jsou jeho výstupem, kdy konstatují konkrétní zjištěný jev či situaci. Z tohoto důvodu se pokusím vytvořit hypotézy v závěru svého výzkumu jako odpovědi na zjišťované směry zkoumání.

Za účelem provedení analýzy jednotlivých kazuistik jsem si zvolil pracovní směry rozboru těchto kazuistik, které jsem definoval následně:

1. Sociální prostředí, ze kterého pocházejí aktéři domácího násilí
2. Úroveň vzdělání
3. Možné příčiny vzniku agrese a submise
4. Možné příčiny a podmínky vzniku domácího násilí

5. Spouštěcí mechanismy domácího násilí

Nalezením odpovědi na uvedené otázky v jednotlivých kazuistikách a jejich vzájemná komparace by měli vymezit prostor pro následné vytvoření hypotéz, které budou jasně definovat zjištěné skutečnosti.

5.1 Kazuistiky

Případ číslo 1

Anamnéza

Janě je 39 let, pochází z úplné rodiny ze střední vrstvy obyvatelstva, rodiče byli oba dělnických profesí a již nežijí, sourozence nemá. Vyučila se v učebním oboru jako švadlena a je zaměstnána jako dělnice v soukromé firmě. V základní škole a následně na učilišti se více stranila kolektivu, je samotářské introvertní povahy, těžko navazuje vztahy. První manželství se jí rozpadlo z důvodu napadání ze strany manžela.

Manžel Karel (42 let) pochází z dělnické rodiny. Rodiče stále žijí, matka byla žena v domácnosti, nikdy nepracovala, otec pracoval v továrně, nyní je v důchodu. Má tři sourozence. Otec ve větší míře požíval a požívá alkohol. Otec často Karla fyzicky trestal i za drobnosti. Ve škole Karel patřil k lehce podprůměrným žákům, vyučil se v kovovýrobě. Za dobu jejich manželství třikrát změnil zaměstnání, vždy se jednalo o dělnické profese. V jednom případě ukončil pracovní poměr dohodou po té, co byl na pracovišti přistižen vedoucím pod vlivem alkoholu.

Jana se provdala za Karla v roce 2003 a společně žijí v pronajatém městském bytě. Před tímto manželství již byla vdaná, toto manželství se rozpadlo po dvou letech. K rozpadu došlo po té, co ji bývalý manžel opakovaně fyzicky napadl. Než se znovu vdala, žila sama s dcerou z tohoto manželství.

Její aktuální situace v sociální rovině je na relativně špatné úrovni a to proto, že je sama bez širší rodiny a oporu a pomoc hledá pouze u své jediné přítelkyně, jiné kamarády

nemá. Do společnosti nechodí, z koníčků má pouze pěstování květin, sport neprovozuje žádný. Její finanční situace je na relativně dobré úrovni.

Ze současného manželství se narodilo jedno dítě, které v současné době dospívá. Dcera z předcházejícího manželství s nimi nežije. V důsledku domácího násilí, kterému je vystavována u ní dosud nedošlo k fyzickému zranění a lékaře ani nikdy nevyhledala. K atakům ze strany jejího manžela dochází asi pět let, z počátku docházelo k verbálnímu a posléze i fyzickému a psychickému týrání.

Popis případu

Z počátku manželství se manžel k Janě choval slušně. Asi po dvou letech ji začal občas slovně napadat. Bezdůvodně ji obviňoval ze všeho možného a velice na ni žárlil. Zhruba od září roku 2009 Janu začal napadat fyzicky a k tomu ji psychicky ponižoval. K jeho agresivnímu chování většinou docházelo po požití alkoholu. Když byl opilý, musela Jana se vším souhlasit, vyhýbat se konfliktům, aby jí manžel nenapadl (jak fyzicky tak psychicky). Většinou vyhrožoval manžel ublížením na zdraví nebo zabitím, a to její osoby, a ublížení na zdraví i jeho vlastní osobě. Dříve manžel ničil při hádkách zařízení a vybavení domácnosti. Hlavním důvodem manželovi agrese byla jeho žárlivost. Neustále Janu obviňoval, že má milence a opakovaně jí nutil, aby se k tomu přiznala i přesto, že to nebyla pravda. Nakonec se mu po několika takovýchto atacích povedlo, že Jana pod velkým psychickým nátlakem a ze strachu z jeho konání přiznala, že milence má, ačkoliv to nebyla pravda. Tohoto jejího přiznání manžel docílil vyhrožováním, že už nikdy neuvidí děti, pokud se k nevěře nepřizná. V prosinci 2010 poprvé oznámila Jana své fyzické napadení ze strany manžela a to na městské policii. Manžel jí den před tím fyzicky napadl, bil ji po těle a do hlavy a nakonec ji vyhodil v noci ven z bytu jen v pyžamu a s výhružkami, že jí zabije.

Jana s manželem mají dospívajícího syna, k tomuto se manžel agresivně nechoval, ale přesvědčoval ho, že je Jana špatná matka. Janě manžel zakazoval, aby se synem bavila o rodinné situaci a aby ho objímala a prokazovala mu rodičovskou lásku.

V prosinci 2010 manžel využil toho, že syn přespal u svého kamaráda. V noci pak manžel vyvolal hádku, při které sdělil Janě, že odejde z jejich bytu pryč, ale nejdříve jí chce něco říct a ať za ním jde do ložnice. Když za ním do ložnice přišla, ptala se manžela, co potřebuje. Manžel jí na to řekl: „Chci Ti říct, že tě teď zabiju, ty děvko, dneska to bylo naposledy, cos je viděla (děti).“ Po té jí začal škrtit, po chvíli přestal a vytáhl diktafon a chtěl po ní, aby se mu přiznala, že mu je nevěrná a že si to nahraje. V noci se neplánovaně syn vrátil domů. Manžel jí nechtěl pustit z pokoje a zakázal jí, aby synovi řekla, co se stalo. Z pokoje ji nakonec pustil, ale stále chodil kolem ní, aby synovi nemohla nic říct a ani naznačit, dokonce za ní šel i na toaletu. Zbývající část noci jí zavřel do kuchyně, kde ji nutil, aby se mu přiznala k nevěře, vyhrožoval jí, že pokud se mu nepřizná, tak jí bodne nožem, i přes to, že je syn doma. Opakovaně se zmiňoval o tom, že se stane velká věc, kterou ale nijak blíže nespecifikoval. Opakovaně jí přesvědčoval, že ona si nezaslouží žít a že jí donutí, aby se oběsila. V červenci 2011 manžel Janu vyzvedl v práci a dovezl domů, zde se opil. V bytě byli sami, syn nebyl doma. Proto, že se Jana bála zůstat s manželem sama v bytě (po předcházejících zkušenostech), odešla z bytu pod záminkou, že si jde pro cigarety a hned se vrátí. Po té co z bytu odešla, šla ke kamarádce, u které přespala do druhého dne. Když se nevrátila domů, manžel v noci jezdil autem po městě a hledal ji. Druhý den na ni opět čekal před prací, ale protože se ho bála, šla opět ke kamarádce. Manžel jí poslal výhrůžnou sms.

Z tohoto důvodu věc oznámila na Městskou policii, kde dostala kontakt na IC. Po kontaktní schůzce s pracovnící IC celou věc ohlásila na policii ČR. Na základě tohoto oznámení došlo k vykázání manžela na deset dnů ze společného obydlí. Jana se rozhodla situaci řešit, a proto podala žádost o rozvod a určení výchovy a výživy na syna. Současně podala návrh na předběžné opatření, které by manželovi zakázalo vstup do společného obydlí, ale i navazování jakéhokoliv kontaktu a přiblížení se do její bezprostřední blízkosti.

Následně v prosinci 2011 uvěřila Jana slibům a naléháním manžela, zrušila předběžné opatření a vzala zpět žádost o rozvod. Z počátku manžel začal navštěvovat psychiatra, bral léky a sliboval Janě, že se napraví. Po třech měsících však přestal docházet na terapie a po té co bylo zrušeno předběžného opatření, začal být opět na Janu nepřijemný. Vyčítal jí, že věc oznámila na Policii a verbálně jí začal napadat. Po těchto incidentech se vždy omlouval, a sliboval, že to již neudělá. Z tohoto důvodu Jana znovu obnovila žádost o rozvod.

V srpnu 2012 Janu nejprve opět slovně a poté i fyzicky napadl, škrtil jí, vyčítal, že se s ním chce rozvést. Protože byl v podmínce, žádal Janu, aby tento incident nehlásila, Janě manžel bylo líto tak nic nenahlásila. Manžel sám odešel z domu a vypadalo to, že se situací již vyrovnal. V prosinci 2012 jí začal opět vyhrožovat a ponižovat ji prostřednictvím SMSek. Vzhledem k tomu, že se ho bála, oznámila celou věc v lednu 2013 znovu na Policii ČR. V březnu 2013 soud vydal předběžné opatření, kde zakázal manželovi styk s Janou, nijak jí nesmí kontaktovat, vstupovat do jejího okolí. Manželství je v rozvodovém řízení.

Analýza

Ve vztahu k otázkám výzkumu můžeme konstatovat, že Jana pochází z prostředí střední vrstvy obyvatelstva, oba rodiče byli dělníci z čehož lze usuzovat na citovou nedostatečnost způsobenou jejich pracovního vytížením. Zde může být základ Janiny introverze a uzavřenosti vyvolané častou osamělostí. Toto její zavření má za následek nedostatek sociálních kontaktů a její řádné začlenění do společnosti. Úroveň Janina vzdělání je nižší střední. Vznik Janiny submise lze spatřovat v již popsáných okolnostech sociálního prostředí, ve kterém vyrůstala a také skutečnost jejího osamění vzhledem k tomu, že již nemá žádného člena původní rodiny. Tato její submise pak měla za následek pocit nadřazenosti manžela, který využil možnosti Janu zcela ovládnout. Spouštěcím mechanismem vzniku domácího násilí v tomto případě byl Janin zjevný strach z manžela, když přišel domů opilý.

Karel pochází rovněž z nižší střední vrstvy obyvatelstva, otec dělník, matka žena v domácnosti. S ohledem na skutečnost, že otec nadměrně požíval alkohol a často Karla fyzicky trestal, trpěl Karel nedostatkem pozitivních podnětů, což mělo za následek i jeho horší školní výsledky a tedy i nižší úroveň vzdělání. Jako příčinu Karlovi agrese můžeme označit negativní zkušenosti z dětství, kdy byl s násilím často konfrontován s násilím ze strany svého otce jak vůči sobě tak i ostatním členům rodiny. Příčinu vzniku jeho agrese můžeme spatřovat v tom, že často požívá alkohol, v důsledku čehož u něho dochází k vyvolání pocitu nadřazenosti coby důsledku negativní životní zkušenosti. K tomuto vzniku rovněž přispívá existence Janiny podřízenosti. Spouštěcím mechanismem jeho agrese je neutěšená životní situace v kombinaci s požíváním alkoholu a potřebou nadřazenosti.

Dle mého názoru se v případě Jany nakumulovalo více negativních prvků, které ve vzájemném působení měly za následek vznik domácího násilí vůči její osobě. Částečně je možno spatřovat důvody jeho vzniku i v její osobě s ohledem na to, že se jí již jeden vztah rozpadl z důvodu násilí vůči její osobě. Tento případ považuji za typický příklad domácího násilí se všemi jeho prvky.

Řešení, které Jana zvolila, považuji za adekvátní a jediné možné. Vzhledem k dlouhodobosti a eskalaci agrese ze strany manžela nelze jakoukoli pozitivní změnu v tomto vztahu očekávat.

Jako prevenci v případě Jany bych volil její kontakt s psychologem a rodinným poradcem před tím, než se rozhodně navázat další vztah.

Případ číslo 2

Anamnéza

Kláře je 26 let, pochází z úplné rodiny ze střední vrstvy, má jednu starší sestru. Matka je v invalidním důchodu a žije sama v rodinném domě ve vzdáleném městě. Otec středoškolač, spáchal sebevraždu, když bylo Kláře 14 let. Od této doby docházelo mezi ní a matkou ke sporům. Vystudovala střední školu a v současné době pracuje jako OSVČ v oboru účetnictví. V šestnácti letech navázala vztah se svým současným manželem, který je o dvacet dva let starší, matka s tímto nesouhlasila a tak v osmnácti letech odešla z domu a nastěhovala se k nynějšímu manželovi.

Klářin manžel Ladislav (48 let), pochází z rodiny z vyšší střední třídy obyvatelstva, otec pracoval v kultuře, matka středoškolačka se svobodným zaměstnáním, silně dominantní osoba, řídila chod rodiny, s otcem se rozvedla, když bylo Ladislavovi dvacet let, vadila jí jeho podřízenost. Ladislav byl již jednou ženatý, manželství trvalo tři roky, bylo bezdětné. Již zde se objevovali letmé náznaky o snahu získat nadřazenost nad partnerkou. Otec před dvěma lety zemřel. Ladislav se vyučil v dělnické profesi, podnikal již v několika oblastech, pokaždé neúspěšně, v současné době se opět snaží o provozování živnosti.

Klára s Ladislavem začala vztah ve svých šestnácti letech, od osmnácti let s ním žije ve společné domácnosti, v roce 2009 uzavřeli sňatek, děti nemají.

Klářina současná finanční situace je relativně dobrá, ze svých příjmů je schopná hradit provoz domácnosti i v době, kdy se manželovi nedaří. Její sociální situace je oslabená, žije v cizím městě, ve kterém má pouze několik známých a to z okruhu známých svého manžela. Ráda sportuje a fotografuje, avšak u všech těchto jejích aktivit si manžel vymíní přítomnost, bez jeho účasti nemůže nikam sama chodit. Manžel se snaží o absolutní kontrolu nad vším, nemůže mít vlastní elektronickou poštu, musí používat společnou, musí používat pouze mobilní telefon, který je spárovaný s jeho a on tak má přehled o veškeré její komunikaci. Před rokem a půl došlo k prvnímu fyzickému napadení po té, když chtěla odejet sama na festival a odmítala jeho spoluúčast, od té doby se jeho ataky několikrát opakovali. Se svojí situací se svěřila pouze své nejlepší kamarádce, která jí zprostředkovala kontakt se známým policistou, celá věc je v současné době v počáteční fázi řešení.

Popis případu

Na počátku vztahu se Klára upnula na Ladislava především z důvodu nečekané ztráty vlastního otce a konfliktního vztahu s matkou. V této době jí Ladislav imponoval svojí mužností a rozhodností a také tím, že v té době byl celkem úspěšný v podnikání a měl dobré zázemí. Když se k Ladislavovi nastěhovala, bydlel v domě jeho otec se svojí matkou, Ladislavovou babičkou. Ladislav se postupem času přiklonil k alternativnímu způsobu života – veganství a k tomuto přivedl i Kláru.

Před třemi lety došlo k prvnímu konfliktu, kdy si Klára chtěla založit vlastní bankovní účet. Došlo k prudké hádce, při které ji Ladislav uchopil za zápěstí, nechtěl ji pustit a křičel na ni a vulgárně jí nadával. Po té co agrese odezněla, se Kláře omluvil a vysvětloval jí, že to dělá pro její dobro, aby nepřicházela o peníze za poplatky.

Následně asi po půl roce přišel s tím, že jim zavedl společné vyúčtování za mobilní telefon, kdy její číslo podřadil pod svoje a čísla propojil tak, že oba vidí vzájemnou komunika-

ci. Toto odůvodnil tím, že je to akt maximální důvěry, aby jí dokázal svoji lásku. Bezprostředně po tomto jim zřídil jeden společný email, který Kláry musela využívat. Když se ohradila, že to takto nechce tak se na ni Ladislav obořil, že to dělá pro její dobro. Z obavy aby ji Ladislav nenapadl, se tomuto podvolila a doufala, že se to změní.

Na začátku roku 2011 musel Ladislav přerušit podnikání z důvodu finančních problémů. V této době se Klára starala o Ladislavova těžce nemocného otce, Ladislav často odjížděl z domu s tím, že jede zařizovat práci. Jednou náhodou zjistila, že byl u jiné ženy, ale nepřiznala mu, že to ví z obavy, aby jí nenapadl. Ladislav se často vracel domů rozmrzelý, Kláře bezdůvodně vulgárně nadával a vyhrožoval jí, že pokud nebude po jeho tak jí ukáže.

Ladislavův otec v této době převedl všechnen svůj majetek, tedy i dům, ve které s Ladislavem žila na ni, Ladislav nedostal nic, krátce na to Ladislavův otec zemřel. V létě roku 2011 přišel jeden večer Ladislav domů opilý a fyzicky Kláru napadl s tím, že ho o všechno okradla. Na to mu Klára řekla, že nic nechtěla, ale že to bylo přání jeho otce proto, že věděl, že se Ladislavovi nedaří v podnikání a tak aby o vše nepřišli. Ladislav si toto nenechal vysvětlit a Kláru napadl, kdy ji fackoval a bil pěstmi po těle. Celou noc po tomto probřečela, ale nikomu to neřekla. Když se jí kamarádka ptala od čeho má modřiny tak jí řekla, že z tréninku karate které provozuje. Ráno se jí Ladislav omluvil s tím, že je nešťastný ze smrti otce a při tomto brečel, Klára mu odpustila.

Na podzim téhož roku Ladislav odvezl z domu televizor a Kláře sdělil, že to dělá pro ně, aby byli spolu, že televizní programy jsou čím dál horší a nedá se na ně dívat, nijak to nekomentovala. Když mu před vánoci řekla, že by chtěla svůj vlastní mobilní telefon tak ji fyzicky napadl a začal při tom na ni křičet, na co ho potřebuje, že má určitě milence a opět ji zfackoval. Asi za hodinu se jí přišel omluvit a řekl jí, že ji moc miluje a proto, že tak vybuchnul. Dále jí řekl, že přeci ona sama nejlíp ví, že je na tom špatně s prací a s penězi.

Od jara roku 2012 Klára nikam sama nesmí chodit i na tréninky s ní jezdí Ladislav. Téměř každý den ji vozí do práce a z práce, kontroluje jí mobilní telefon, který jí dal s novou SIM kartou, stejně tak email. Pokud Ladislav odjíždí na další dobu z domu, musí

Klára zapínat v telefonu aplikaci, která ukazuje, kde se aktuálně nachází a toto se zobrazuje v Ladislavově telefonu. Často má Klára na tváři viditelná škrábance a lehké podlitiny od toho, jak ji Ladislav napadá. Většinou k tomu dochází po té, co se Ladislav vrátí ze služební cesty, napadá ji pouze doma, kde to nikdo nevidí, na veřejnosti se k ní chová víc než přátelsky, je úslužný, ochotný a milý, stará se o její pohodlí. Lékařské ošetření nikdy nevyhledala a nic na policii nehlásila.

Počátkem jara roku 2013 se svěřila své kamarádce, že má z Ladislava strach, že ji opakovaně bije a ponižuje ji s tím, že si myslí, že má milence, toto není pravda. Neví, co má dělat, obává se, že pokud to půjde ohlásit, bude Ladislav ještě horší a ublíží jí víc. Také se jí svěřila, že všechny svoje finance musí posílat na Ladislavův účet, kartu k účtu jí sice dal ale s omezeným denním limitem, každý výdaj mu musí zdůvodňovat.

Také se svěřila, že manžel drží legálně zbraně a několikrát jí řekl, že on už nemá co ztratit a když bude muset, tak celou věc vyřeší „raz dva“, kdy ona se bojí, aby uvedené zbraně nepoužil proti ní. Chce celou věc řešit, ale dosud nenašla odvalu, kamarádka jí zprostředkovala neoficiální kontakt se známým policistou, kterému ona popsala svoji situaci, dostala od něho kontakt na IC a informace jak ve věci postupovat dále.

Analýza

Ve vztahu k otázkám výzkumu můžeme konstatovat, že Klára pochází z prostředí střední vrstvy obyvatelstva, matka invalidní důchodkyně, otec středoškolsky vzdělaný spáchal sebevraždu v období Klářiny pubescence. Obě tyto skutečnosti měly negativní vliv na citový vývoj Kláry. Zde spatřuji důvod značného Klářina citového strádání zapříčiněného zejména nečekanou ztrátou otce, ze které obviňovala invalidní matku, což vyústilo s jejich vzájemné neshody. Úroveň Janina vzdělání je středoškolské. Vznik Janiny submise lze přisuzovat nečekané a tragické ztrátě otce, což mělo za následek její inklinaci ke staršímu muži, co by náhradě otce. Toto vyústilo v její počáteční absolutní citovou vázanost na své manžela. Tato její absolutní citová vázanost měla za následek pocit nadřazenosti manžela, který u něho vyvolal potřebu absolutní kontroly na Klárou a jejím životem. Spouštěcím mechanismem vzniku domácího násilí v tomto případě byla snaha Kláry o vytvoření si

vlastního životního prostoru a soukromí, což u manžela vyvolalo negativní reakci, která vyústila v domácí násilí.

Ladislav pochází z vyšší střední vrstvy obyvatelstva, otec pracoval v kultuře, matka středoškolačka. Ladislav vyrůstal v rodinném prostředí, které zcela ovládala jeho matka, a jeho otec se jí podřizoval. Již od mládí byl takto konfrontován se situací nadřazenosti jedné osoby nad druhou, což v něm mohlo vyvolávat negativní pocity, čímž Ladislav trpěl nedostatkem pozitivních podnětů, kdy toto se odrazilo v jeho horších školních výsledcích a tedy i nižší úrovni vzdělání.

Za možnou příčinu vzniku je agrese a nadřazenosti považují negativní zkušenost z mládí, kterou získal v rodinném prostředí z chování a jednání matky. Po té, co navázal vztah s podstatně mladší Klárou, se u něho projevila potřeba, vynahradit si všechno to, co zažil v mládí ve své rodině s potřebou pocitu nadřazenosti nad ženou.

Příčinu vzniku jeho agrese spatřuji v tom, že se Klára pokusila vymanit z jeho vlivu a chtěla si vybudovat vlastní životní prostor a soukromí, což bylo pro Ladislava nepřijatelné. Spouštěcím mechanismem jeho agrese je neutěšená životní situace a pocit ztráty kontroly nad Klárou.

Dle mého názoru jde v případě Kláry o souhru více aspektů, které ve vzájemném působení měly za následek vznik domácího násilí vůči její osobě. Velká podíl na vzniku násilí má fakt ztráty otce a citovému upnutí se na staršího manžela. Tento případ považuji za příklad domácího násilí, ve kterém se prolínají jeho hlavní znaky.

V případě Kláry spatřuji řešení v tom, že navštíví intervenční centrum za účelem získání informací jak svoji situaci řešit. Učinit kroky k ukončení vztahu s manželem. V případě náznaku ohrožení ze strany manžela učinit oznámení na Policii ČR a využít institutu vykázaní. Vzhledem k velkému věkovému rozdílu nelze zlepšení situace ve vztahu ze strany manžela očekávat.

Jako prevenci v případě Kláry bych volil její kontakt s psychologem a případnou účast v některém z terapeutických programů. Dále pak kontakt s rodinným poradcem před tím, než se rozhodně navázat další vztah.

Případ číslo 3

Anamnéza

Jan (45 let) pochází ze sociálně slabé rodiny, otec i matka pracovali v pomocných dělnických profesích. Otec často požíval alkohol a matku bil i před dětmi, jako děti se otce báli. Je prostředním ze tří sourozenců, po základní škole nastoupil do učiliště, toto však nedokončil a začal pracovat v kovoobráběcí továrně jako pomocný pracovník výroby. Ve škole i v učení byl častým terčem posměchu v reakci na tento posměch, se uzavíral sám do sebe, navštěvoval i dětského psychologa. V továrně pracoval až do roku 2001, kdy továrna zkrachovala a od této doby je na pracovním úřadu. V roce 1995 se v továrně seznámil se svojí nynější manželkou Vlastou (42 let), jednalo se o jeho první vážnější známost v životě.

Manželka Vlasta pochází z rodiny ze střední vrstvy, oba její rodiče jsou středoškoláci. Ona sama vystudovala střední školu. Na základní a pak i na střední škole patřila mezi okruh žáků, který se nadřazoval nad ostatní, několikrát za toto jednání byla i řešena. Od svých šestnácti let měla několik známostí, často požívala alkohol, v osmnácti letech byla na umělém přerušení těhotenství, maturitu složila až napodruhé, zaměstnání v oboru nesehnala a proto v roce 1993 nastoupila do kovoobráběcího podniku jako kantýnská, zde se také seznámila s Janem, se kterým v roce 1996 uzavřeli sňatek.

Janova současná finanční situace je složitá, nemá zaměstnání, jeho žena také ne, rodinu zabezpečují pouze ze sociálních dávek. Bydlí v malém sociálním bytě, kde dluží za energie. Sociální situace je rovněž špatná, se sourozenci a rodiči neudrhuje žádný vztah proto, že si to žena nepřeje, má pouze pár známých se kterými se potká, pouze když společně konzumují alkohol, nemá koníčky ani zájmy, práci si nehledá.

Popis případu

Po jejich krátké známosti Vlasta s Janem otěhotněla, a proto se v roce 1996 vzali. Z počátku bylo vše bez problémů, v polovině roku 1997 se jim narodila dcera. Jan pracoval v továrně a Vlasta byla na mateřské dovolené s jejich dcerou. Ještě před koncem mateřské dovolené továrna zkrachovala a Jana se neměla kam vrátit, naléhala na Jana, že chce další dítě, že neví, co by dělala, Jan s tímto řešením souhlasil. Následně po krachu továrny i Jan musel na pracovní úřad kde je dosud. V průběhu druhé mateřské dovolené začala Vlasta nadměrně požívat alkohol s kamarádkami, často odcházela z bytu a děti nechávala samotné. Když jí Jan domlouval tak ho osočovala, vulgárně mu nadávala, vyčítala mu, že je chlap k ničemu, že se neumí postarat o rodinu a oni tím trpí. V roce 2004 jej poprvé fyzicky napadla po té, co se pohádali kvůli penězům, Jan ošetření nevyhledal a nikomu nic neřekl. Toto Vlastino jednání se pak opakovalo a to hlavně když přišla opilá domů, vždy to začalo ponižováním a nadávkami a v poslední době došlo i na bití kuchyňským náradím. Jan se jen pasivně bránil, měl strach, aby Vlastě něco neudělal. Vlastina agrese postupně stoupala, až vše vyvrcholilo tím, že Vlasta Jana v roce 2009 při hádce bodla kuchyňským nožem do břicha po té, co jí nechtěl dát peníze na alkohol.

Jan to však před zdravotníky popřel s tím, že na nůž upadl, když chystal večeři. Opakovaně mu vyhrožovala, že pokud věc udá tak zabije děti a pak i sebe. Po návratu z nemocnice se mu Vlasta omlouvala a slibovala nápravu, Jan před kamarády a známými popíral, že by mu jakékoli zranění způsobila Vlasta.

Vlasta slíbila, že půjde na léčení a že se nic podobného nebude opakovat. V roce 2011 navázala Vlasta milenecký vztah s jejich společným známým. Když po ní Jan chtěl, aby toto ukončila tak se mu vysmála s tím, že je ubožák a že bude dělat to, co chce ona a pokud se mu to nelíbí tak by mohl dopadnout hůř než posledně (bodnutí nožem). Koncem roku 2011 lékař u Jana diagnostikoval srdeční onemocnění a následně mu byl přiznán invalidní důchod. Mimo jiné byl i odkázán na Vlastinu pomoc z důvodu své nedostatečnosti vlivem nemoci. Tohoto Vlasta často využívala, brala mu peníze, které utratila za alkohol s milencem a kamarády. Odmítala mu pomáhat a vysmívala se mu, že je ubožák, ponižovala ho. Jan se za svoji situaci styděl, Vlastino jednání mezi známými omlouval s tím, že má spoustu práce s dětmi a sním a že si zaslouží trochu zábavy. Takto to šlo až do podzimu

roku 2012, kdy Vlastiny ataky byli častější a intenzivnější, stávalo se, že Jana úmyslně nechala na balkoně bytu zavřeného přes noc. K atakům docházelo vždy, když nebyli děti na blízku. Nezřídka mu ničila jeho osobní věci, modely aut, které sbíral a rybářské náčiní - lámala mu pruty.

Vše vyvrcholil tím, že Vlasta po jednom ze svých návratů domů, kdy byla opilá, bezdůvodně zaútočila na Jana a začala jej při hádce bít po hlavě těžkou skleněnou vázou, kterou si vzala v komoře. Utrpěl těžký otřes mozku a byl hospitalizován v nemocnici. Po tomto incidentu celou věc oznámil na Policii ČR, kde sdělil i okolnosti svého bodného zranění. Bezprostředně po té byla Vlasta na deset vykázána ze společného obydlí a Jan následně požádal soud o prodloužení vykázáni. Děti byli umístěny do dětského výchovného ústavu, Jan podal žádost o rozvod a v současné době žije v domě s pečovatelskou péčí.

Shrnutí

V tomto případě manželka Jana týral 8 let. Hodně a často pila alkohol a v tomto stavu pak Jana hlavně napadala.

Zprvu se jednalo o slovní napadání, urážení a ponižování. Manželka Jana omezovala, zakazoval mu stýkat se s rodinou i okolím. Verbální napadání přerostlo po třech letech k fyzickému napadání. Postupem času mu vyhrožovala zabitím, ničila majetek, brala mu peníze. Také se ho pokusila ubít vázou.

Rozdělení rolí je zde jasné, Jan se bál a styděl o své situaci mluvit, vše omlouval v obavě z dalšího napadání. Intenzita je jasně viditelná, postupem času byly ataky manželky častější a intenzivnější.

Jan se nejprve zdráhal vyhledat pomoc a styděl se věc sdělit svým rodičům a kamarádům. Toto však trvalo pouze do okamžiku, kdy jej Vlasta napadla těžkou vázou a kdy pocítil silný strach o svůj život. Z tohoto důvodu věc oznámil na Policii ČR, kde uvedl, že i jeho pobodání v minulosti způsobila jeho manželka ale on se toto bál oznámit. Manželka

byla policiisty na deset dnů vykázána z bytu, Jan požádal soud o prodloužení na dobu třiceti dnů a podal žádost o rozvod. V současné době probíhá rozvodové řízení a řízení o svěření dětí do péče, Jan se nastěhoval do domu s pečovatelskou službou z důvodu své zdravotní indispozice.

Analýza

Ve vztahu k otázkám výzkumu můžeme konstatovat, že Jan pochází ze sociálně slabého prostředí, oba rodiče byli pomocní dělníci z čehož lze usuzovat na citovou nedostatečnost způsobenou jejich pracovním vytížením. Rodinné zázemí bylo chudé na pozitivní podněty, otec nadměrně požíval alkohol, což se projevovalo na chodu rodiny. Pro svoji uzavřenou povahu navštěvoval dětského psychologa. Tento stav se odrazil v jeho vzdělání, kdy pouze dokončil základní školní docházku, ničím se nevyučil, jeho vzdělání je na nízké úrovni. Všechny tyto okolnosti se společně podílely na Janově introverzi a podřízenosti. Tento jeho stav má za následek nedostatek sociálních kontaktů. Vzhledem k tomu, že špatně navazuje vztahy, byl pro něho jeho vztah s Vlastou něčím mimořádným.

Vznik Janovi submise lze spatřovat v již popsaných okolnostech sociálního prostředí, ve kterém vyrůstal. Pro tuto jeho submisi si jej vybrala jeho manželka Vlasta v očekávání jeho snadné manipulace a ovládnutí. Jeho chování pak u manželky utužovalo pocit nadřazenosti a moci, kdy tato v něm spatřovala možnost svého zabezpečení a ulehčení života. Spouštěcím mechanismem vzniku domácího násilí v tomto případě byla Janova podřízenost manželce Vlastě v důsledku jeho nemoci, ve spojení s jejím požíváním alkoholu.

Manželka Vlasta pochází z vyšší střední vrstvy obyvatelstva, oba rodiče jsou středoškolaři. Vlasta vyrůstala v prostředí, ve kterém vždy měla pocit nadřazenosti. Toto se projevovalo v chování ve škole a mezi vrstevníky. Vždy se snažila být vůdčí osobností. Vše vyvrcholilo v období puberty, kdy se snažila žít život podle sebe. Po ukončení středoškolského studia nenašla uplatnění, přesto, že úroveň jejího vzdělání je dobrá. Z tohoto důvodu nastoupila jako prodavačka. Po té co zde poznala Jana, navázala s ním vztah.

Jako příčinu Vlastiny agrese spatřuji v jejích negativních osobnostních vlastnostech. Tyto se projevovaly v jejím chování již na základní a střední škole. Tato její agrese se zesílila po té, co zjistila, že Jan je omezený svojí nemocí a nemůže jí vzdorovat. Zejména pak agrese eskalovala v době, kdy byla pod vlivem alkoholu, což jí dávalo pocit absolutní nadřazenosti nad Janem. Spouštěcím mechanismem její agrese je ovlivnění alkoholem a snaha o odpor ze strany manžela Jana, spojený s pocitem ztráty kontroly nad situací.

V případě Jana došlo ke spojení více sociálních aspektů a negativních prvků, které ve vzájemném působení měly za následek vznik domácího násilí vůči jeho osobě. Domácí násilí v tomto případě lze označit za logické vyústění vztahu dvou osob z rozdílných sociálních vrstev s rozdílným sociálním základem. Tento případ považuji za typický příklad domácího násilí páchanému na muži se všemi jeho prvky.

Řešení, které Jan zvolil, považuji za odpovídající a zcela správné. Vzhledem k dlouhodobosti a eskalaci agrese ze strany manželky nebylo možno očekávat jakoukoli pozitivní změnu v tomto vztahu.

Jako prevenci v případě Jana bych volil jeho kontakt s psychologem a rodinným poradcem před tím, než se rozhodně navázat další vztah. Partnera pro případný další vztah by v případě Jana bylo vhodné hledat v okolí osob sobě rovných.

Případ č. 4

Anamnéza

Emilie (72 let) žije ve dvoupokojovém bytě v panelovém domě, kam se k ní nastěhovala dcera Alena (45 let) se svým synem, jejím vnukem Robinem (23 let). Emilie pracovala jako administrativní pracovnice, její rodiče patřili mezi vyšší střední třídu. S manželem Josefem má dceru Alenu, která vystudovala střední ekonomickou školu, provdala se za lékaře se kterým má syna Robina.

Emilie je čtrnáct let v důchodu, ale do jara roku 2012 ještě chodila brigádně pracovat jako pokladní do kina. Ráda se schází s kamarádkami z mládí, se kterými si povídá, má ráda četbu zamilovaných románů, ráda chodí na procházky do přírody.

Její finanční situace je dobrá, má důchod a do nedávna si ještě přivydělávala, bydlí v městském bytě, který je standardně zařízen. Její sociální situace je relativně dobrá, bydlí v domě, ve kterém má mnoho vrstevníků, snaží se udržovat kontakty se svými kamarády a známými, je stále soběstačná, po zdravotní stránce nemá závažnější problémy.

Dcera Alena vystudovala střední školu, pracovala ve svém oboru, uzavřela manželství s lékařem, se kterým má syna. Jejich manželství se po patnácti letech rozpadlo z důvodů jejího požívání alkoholu, se synem se odstěhovala do svého bytu. Po rozvodu začala požívat ve větší míře alkohol a začala hrát na výherních automatech, z tohoto důvodu přišla o zaměstnání a byt. Se synem bydlel v pronájmu. Když neměla peníze, uzavřela fiktivní sňatek s cizincem za finanční obnos, peníze pohrála a propila společně se synem. Z důvodu ztráty bydlení se nastěhovala se synem ke své matce Emilii.

Vnuk Robin žil do rozvodu společně s rodiči. Na základní škole byl průměrný žák a projevovali se u něj sklony k násilí. Po základní škole nastoupil na čtyřleté gymnázium. Po rozvodu rodičů zůstal u matky, se kterou žil v jejich bytě. Od doby kdy matka začala s pitím alkoholu a hraním na automatech a přestala na něj dohlížet, se jeho prospěch rapidně zhoršil a v důsledku toto byl na konci druhého ročníku ze školy vyloučen. Na jinou školu nenastoupil, zaměstnání si nehledal, žije s matkou z úspor a sociálních dávek. Po dovršení plnoletosti s ní začal chodit do heren, kde s ní hrál a pil alkohol. Když přišli o bydlení, nastěhoval se s matkou ke své babičce Emilii.

Popis případu

Před tím, než se k Emilii dcera s vnukem nastěhovali tak ji často navštěvovali a to hlavně proto, aby se u ní najedli, někdy i umyli. Po nějaké době zjistila, že se jí doma ztrácejí peníze. Od doby, kdy se k ní v roce 2006 nastěhovali i přes její nesouhlas se jí z bytu začaly kromě peněz ztrácet i šperky a cennosti. Když to chtěla s dcerou řešit tak ta se na ni obořila, že je její matka a že jí musí pomoci, když to ona potřebuje a při tom ji shodila na po-

hovku. Od té doby se agrese dcery vůči ní stupňovala tak, že ji zamykala doma v bytě, aby nikam nemohl chodit a stěžovat si kamarádům nebo sousedům, brala jí peníze, nenechávala jí peníze ani na jídlo. Když byla hodně opilá, tak jí napadala, kdy do ní hrubě strkala a kroutila jí rukama tak, že na nich měla modřiny.

Vždy když dcera přišla domů opilá, ponižovala Emilii svými nadávkami, že je „stará čarodějnice“ a že „už by měla chcípnout“ aby ona měla klid. Když šla Emilie do zaměstnání tak dcera za ní občas posílala vnuka, aby Emilii zkontroloval, s kým se baví. Když zjistila, že se bavila s někým z domu, tak na ni křičela, strkala do ní a tahala jí za vlasy.

Toto se dělo od poloviny roku 2006 až do poloviny roku 2009 kdy se k Aleně přidal i vnuk Robin. Tento Emilii zamykal schválně v koupelně či na záchodě aby měl volný byt jen pro sebe. Neustále jí prohledával věci a zcizoval jí šperky a cennosti, které pak prodával a peníze utrácel za alkohol a podobně.

V listopadu roku 2009 mezi Emilií a její dcerou k hádce po té, co Emilie dceru přistihla, jak jí prohledává kabelku. Emilie po dceři chtěla, aby toho nechala, ale dcera jí začala fackovat, po chvíli ji uchopila za ruku a smýkla jí po chodbice bytu tak, že Emilie narazila na hranu police a zlomila si ruku. Dcera se jí začala okamžitě omlouvat, že to nechtěla, zavolala lékařskou pomoc, kdy lékaři sdělila, že matka zavravorala a upadla. Emilie toto dceřino tvrzení pouze mlčky odkývla v obavě z dalších agresí. V následujícím půl roce docházelo ze strany dcery pouze k vulgárním a slovním napadáním. Při těchto napadáních vždy dcera Emilii vyhrožovala, že jí zavře do sklepa a nechá ji tam shnít, nebo že ji vyhodí z okna a bude mít konečně pokoj. Od poloviny roku 2010 do poloviny roku 2011 docházelo ze strany dcery Aleny a vnuka Robina k opakovaným atakům na Emilii a to hlavně z důvodu získání peněz. Nesilnější atak pak přišel v říjnu roku 2011, kdy dcera s vnukem na Emilii zaútočili s tím, aby jim přepsala vlastnictví bytu a ona si má najít místo v pensionu pro důchodce. Emilie tento jejich požadavek jednoznačně odmítla s tím, že se obává, aby nezůstala úplně bez prostředků a možností. Toto dceru rozčílilo natolik, že na ni začala křičet „chcípni Ty stará kurvo“ a mrštila jí o pelest postele tak, že se Emilie udeřila do hlavy a omdlela. Když se Emilie probudila tak byla v sanitě a ta ji převážela do nemocnice, kde Emilie uvedla že, asi uklouzla a spadla na pelest, toto tvrdila i přivolaným policistům. Dcera tvrdila shodně s vnukem, že nic neviděli, že tak Emilii našli.

Emilie zůstala v nemocnici, kde ji navštívila jedna z jejích kamarádek a na její nátlak se Emilie rozhodla celou věc oznámit na Policii ČR. Současně podala návrh na vystěhování dcery a vnuka ze svého bytu. Dcera i vnuk byli z bytu vykázáni na deset dní, Emilie podala návrh na předběžné opatření a zákaz zdržování se v jejím bytě pro dceru Alenu a vnuka Robina, které soud vydal. Následně soud vydal rozsudek, ve kterém stanovil dceři Aleně a vnukovi Robinovi zákaz styku s Emilií. V průběhu trestního řízení vedeného proti dceři Aleně a vnukovi Robinovi ve věci domácího násilí Emilie zemřela přirozenou smrtí, její byt zdědila dcera Alena.

Shrnutí

V případě Emilie bylo napadání ze strany dcery a vnuka rovněž dlouhodobé. Dcera začala Emilii napadat přibližně po půl roce společného bydlení a její násilí eskalovalo pop dobu pěti let. Vnuk Robin začal Emilii napadat společně s matkou po třech letech jejich společného soužití a napadání trvalo dva roky.

Velkou roli v případě Emilie sehrála závislost dcery na alkoholu a výherních automatech, dcera jej pila velmi často a byl příčinou jeho následné agresivity. Dalším aspektem byla špatná výchova Robina, který měl špatný vzor ve své matce.

Jak dcera, tak i vnuk Emilii psychicky týrali, kdy ji slovně uráželi, ponižovali, vyhrožovali. Byli natolik sobečtí a zaujatí, že se Emilie nesměla s nikým bavit a nikoho navštěvovat. Také ji fyzicky napadali a vyhrožovali jí fyzickou újmou a likvidací. Jejich ataky se stupňovali. Následně jí začali odcizovat finanční hotovost, šperky a věci v bytě aby mohli uspokojovat svoje potřeby. K napadání docházelo beze svědků v jejím bytě.

Intenzita ataků se zvyšovala, zprvu se jednalo pouze o verbální napadání a postupně toto přešlo k fyzickému napadání, které vyvrcholilo jejím opakovaným zraněním. K napadání ze strany dcery a vnuka docházelo zpravidla v době, kdy byli pod vlivem alkoholu.

Vše vyvrcholilo oznámením paní Emilie na Policii ČR, která tak učinila na nátlak kamarádky. Dalším krokem paní Emilie byla soudní žaloba na vyklizení bytu.

Analýza

Ve vztahu k otázkám výzkumu mohu konstatovat, že Emilie pochází ze sociálně kvalitního prostředí, oba rodiče patřili mezi vyšší vrstvu obyvatel. Z tohoto lze usuzovat na dobré rodinné zázemí s pozitivními podněty, které můžeme označit za tzv. „starou školu“, kde byla pěstována úcta k rodičům a starším osobám. Paní Emilie měla dostatek sociálních kontaktů, jak v době kdy pracovala tak i po té v důchodu, byla zvyklá na pravidelný kontakt s vrstevníky a okolím. Tomu napovídá i fakt, že i v důchodovém věku stále pracovala a byla v pravidelném kontaktu s okolím. Její vzdělání bylo na dobré úrovni.

Za příčinu vzniku podřízenosti bych označil, kdy zjistila, že ztratila kontrolu nad děním kolem sebe v důsledku přistěhování se její dcery s vnukem. Tento fakt navíc umocnil okamžik, kdy přestala pracovat a většinu času trávila osamocena v bytě, kde byla následně vystavena atakům dcery a vnuka a tyto snášel v obavě o svoje zdraví a život. Za příčinu vzniku domácího násilí bych v tomto případě označil potřebu obstarání financí ze strany dcery a vnuka na úkon paní Emilie a s tím související podmínky, které tomuto vzniku nahrávaly v podobě uzavřeného prostoru bytu.

Spouštěcím mechanismem vzniku domácího násilí v tomto případě bylo znatelné podřízené se vzniklé situaci ze strany paní Emilie, které v její dceři a vnukovi vzbudilo pocit nadřazenosti a moci na paní Emilii, ve spojení s jejich požíváním alkoholu.

Dcera Alena vyrůstala v pozitivně laděném sociálním prostředí s mnoho pozitivními vlivy a byla vychovávána na pozadí tradiční výchovy. Její vzdělání bylo na střední úrovni a její sociální postavení se posílilo po té, co uzavřela sňatek s lékařem. Tento vztah však zkrachoval po té, co začala nadměrně požívat alkohol. Od momentu kdy došlo ke krachu jejího vztahu, začala preferovat konzumní způsob života bez jasnější delší vize do budoucna. Propadla alkoholu a hraní na výherních automatech, které ji dovedlo až k životnímu

krachu. V důsledku těchto událostí, rezignovala i na výchovu syna, nad kterým ztratila zcela kontrolu a posléze i zájem o jeho budoucnost. Příčiny její agrese spatřuji v nadměrném požívání alkoholu spojené s nadměrnou potřebou finančních prostředků a v negativní změně životního stylu, zaměřené zejména na uspokojování nižších potřeb. K páchání násilí využívá soukromí za zavřenými dveřmi, aby nebyli přítomni svědci.

Vnuk Robin vyrůstal zprvu v harmonickém prostředí, které je možno zařadit na vyšší příčky společenského žebříčku. Ke zlomu došlo v době, kdy se rodina rozpadla v důsledku požívání alkoholu jeho matkou. Tato negativní změna se projevila jak v jeho studijních výsledcích, tak ve změně jeho chování. Největší vliv na jeho dospívání měl fakt, že po rozvodu rodičů zůstal s matkou, která se mu stala silným, negativním vzorem a sociální prostředí, ve kterém dospíval, bylo prosyceno negativními sociálními prvky a vlivy. Definitivní podobu jeho chování pak dal okamžik, kdy začal společně s matkou žít jejím životním stylem. Jeho úroveň vzdělání je nízká, ukončil pouze základní školní docházku, ze střední školy byl vyloučen.

Za příčinu Robinovi agrese bych označil negativní vzor v chování matky a špatnou výchovu, stal se „dítětem ulice“ bez zájmu rodičů. Stejně bych označil i příčinu vzniku inklinace k domácímu násilí na podkladě špatného vzoru. Co je dobré pro matku, je dobré i pro něho. Spouštěcím mechanismem pak v případě Robina byly potřeba nadvlády nad druhým a potřeba opatřit si peníze na svoje potřeby, to celé podporováno vzorem matky.

Případ paní Emilie jsem vybral záměrně, protože se jedná o situaci, kdy se domácího násilí dopouštějí současně dvě osoby rozdílného pohlaví, s posloupným uspořádáním příbuzenského vztahu. Domácí násilí v tomto případě lze označit za vyústění negativního vlivu výchovného prostředí a negativního příkladu ze strany rodiče.

Řešení, které paní Emilie zvolila, považuji za správné s doplněním, že tuto situaci bylo vhodné řešit po prvním zranění.

Jako prevenci v případě paní Emilie bych volil změnu bydlení, dům s pečovatelskou službou nebo společné bydlení s někým z vrstevníků, dále kontakt s psychologem.

5.2 Sociální aspekty domácího násilí

Prvním ze zkoumaných směrů byl vliv sociálního prostředí na vznik a průběh domácího násilí v kontextu různých případů. Po provedení analýz zkoumaných případů jsem dospěl k závěru, že sociální prostředí, ze kterého jednotliví účastníci domácího násilí pochází, má značný vliv na formování jejich osobnosti, čímž přímo ovlivňuje chování každého jedince v jeho dalším životě. V tomto zkoumaném směru jsem sociální prostředí nehodnotil pouze ve vztahu k výchově v raném dětství ale jako jeden z určujících aspektů, který se podílí na utváření a formování člověka v průběhu celého jeho života.

Ze zkoumaných případů je patrné, že sociální prostředí působí na člověka v každém okamžiku jeho života a že jej tak přímo ovlivňuje a v jeho dalším životě. Tento závěr mohu učinit na základě zjištěných skutečností, kdy ve dvou případech osoby násilné pocházejí ze sociálně slabého prostředí a podle naučených zvyklostí pak dále ve shodném prostředí žijí v dospělosti se svými rodinami. Naproti tomu pak mohu potvrdit, že vliv prostředí na člověka se uplatňuje v kterémkoli okamžiku jeho života jak, je patrné v případě dcery paní Emilie, která z původně sociálně kvalitního prostředí pod tíhou vlivu negativních okolností klesla do sociálně slabého prostředí, kterému se zcela přizpůsobila. To, co by pro ni dříve bylo zcela nepřijatelné, se pro ni po jejím sociálním propadu stalo zcela běžnou záležitostí, neúcta ke stáří, k matce a k běžným lidským hodnotám.

Na případu pana Jana je pak jasně vidět, jak rozdílné je vnímání sociální reality mezi jejími jednotlivými vrstvami navzájem. To co je pro člena jedno sociální roviny běžné a normální je pro člena jiné sociální roviny nevhodné a nepřijatelné.

Dalším ze zkoumaných sociálních aspektů byla úroveň vzdělání jednotlivých aktérů domácího násilí v jejich vzájemném vztahu. Provedenou analýzou jednotlivých případů a jejich vzájemným porovnáním jsem dospěl k závěru, že vzdělání nemá zcela určující vliv na vznik a průběh domácího násilí jak na straně osob ohrožených tak, na straně osob násil-

ných. Toto svoje tvrzení opírám o fakt, že jak na straně osob ohrožených, tak na straně osob násilných jsou osoby s různou úrovní vzdělání v různých vzájemných interakcích. Úroveň vzdělání jednotlivých aktérů domácího násilí nemá vliv na jeho vznik a průběh či jeho podoby.

Z provedeného šetření jasně vyplývá, že domácího násilí se dopouští, jak osoba se základním vzděláním tak osoba vyučené nebo osoba která dosáhla středoškolského vzdělání. Shodná pravidla pak můžeme uplatnit i u osob ohrožených domácím násilím.

Další zkoumanou oblastí byly možné příčiny vzniku agrese a submise, a příčiny a podmínky vzniku domácího násilí. Z provedeného šetření jsem zjistil, že příčiny vzniku agrese a submise u jednotlivých aktérů domácího násilí lze spatřovat ve velké míře v jejich osobnostních a charakterových vlastnostech, které jsou ovlivňovány různými faktory jako je výchova, výchovné a sociální prostředí ve kterém vyrůstají a žijí. Na příkladu vnuka paní Emílie je zcela patrný negativní vliv příkladu jeho matky na vývoje jeho agresivity vůči vlastní babičce. Stejně tak na případu pana Jana je jasně vidět vznik jeho submise jako reakce na způsob jeho výchovy a jeho prožívání a vnímání sociální reality v období dospívání, které formovaly jeho osobnost do dalšího života.

Za možné příčiny vzniku domácího násilí pak můžeme na základě zjištění označit uspokojování nižších potřeb na straně násilných osob a pocit méněcennosti a podřízenosti na straně osob ohrožených. To vše je pak ještě umocněno nadměrným a častým požíváním alkoholu na straně násilných osob, v důsledku čehož u nich dochází k úplnému odstranění zábran a potlačení schopnosti rozlišovat co je dobré a co ne. Z pohledu podmínek umožňujících vznik domácího násilí jsou to situace vyvolané neveřejností míst, kde k násilí dochází a to zejména byty a domy, dále pak samota nebo zdravotní indispozice osob ohrožených domácím násilím.

Z pohledu spouštěcích mechanismů domácího násilí mohu ze zjištěných skutečností učinit závěr, že mezi spouštěcí mechanismy můžeme zařadit jednak potřebu uvolnit nahromaděné napětí vyvolané zejména nepříznivou životní situací. Dále pak snahu ohrožených osob o vytvoření si vlastního životního prostoru bez zásahů násilné osoby. Mezi pod-

statné spouštěcí mechanismy pak musíme zařadit i nadměrné a časté požívání alkoholu násilnými osobami.

Ze zjištěných skutečností pak lze vyvodit závěr a stanovit níže uvedená tvrzení, jako výstup z provedeného zkoumání:

Sociální prostředí má přímý vliv na vznik a průběh domácího násilí

Domácí násilí vzniká bez ohledu na úroveň vzdělání jednotlivých aktérů

Požívání alkoholu je jednou z příčin vzniku agrese a domácího násilí

Výčet sociálních aspektů ovlivňujících vznik a průběh domácího násilí je velice široký a učinit jejich kompletní souhrn je téměř nemožné. Na závěr této kapitoly bych chtěl uvést některé sociální aspekty, které jsem při svém výzkumu zjistil a potvrdil.

Z mého pohledu zde bylo potvrzeno, že mezi důležité sociální aspekty podílející se na vzniku a průběhu domácího násilí patří sociální prostředí a to jak na úrovni vlastní rodiny tak na úrovni prostředí, ve které člověk žije. Toto prostředí jej svým přímým působením ovlivňuje v jeho konání a v tom, jak se projevuje navenek v životě. Vznik domácího násilí je pak jasným odrazem nekvalitního sociálního prostředí, ve kterém jedinec vyrůstal a žije.

Dalším takovým aspektem potom je vliv výchovy a nevhodné příkladu v podobě rodiče. Tím, že dochází k jejich vzájemné interakci a tím i k nápodobě vznikají nežádoucí vzorce chování. Tento aspekt je možno podřadit po vliv sociálního prostředí ale i postavit jej jako samostatnou okolnost, ovlivňující vývoj člověka a jeho sklony k násilí a tím i sklony k páchání domácího násilí. Tento sociální aspekt by mohl stát vedle aspektu vlivu sociálního prostředí a působit tak ve vzájemné interakci.

Jedním ze sociálních aspektů, které se podílí na vzniku domácího násilí, je také tíživá životní situace, která může být způsobena zaviněným jednáním zúčastněných osob ale stejně tak k ní může dojít z příčin, které není konkrétní osoba schopna ovlivnit. Takovou typickou

situací je ztráta zaměstnání, jejímž důsledkem je ztráta zdroje příjmů, následný vznik závislosti na alkoholu jako prostředku k ulehčení situace, rezignace na život, což má za následek inklinaci k páchání trestné činnosti, tedy i domácího násilí.

Tyto tři aspekty bych ze svého pohledu označil za jedny z nejdůležitějších a za ty, které se největší mírou, jsou-li v negativní rovině svého působení, podílejí na vzniku a průběhu domácího.

5.3 Návrhy a opatření

Ačkoli naše společnost činí podstatné a důležité kroky na poli boje proti domácímu násilí a to zejména v trestně-právní rovině, je problematika domácího násilí v současné době hlavně doménou nestátních a neziskových organizací, které nabízejí jednak pomoc obětem domácího násilí ale také různé terapeutické a pomáhající programy.

Myslím si, že i stát by na sebe měl převzít část této problematiky a věnovat jí potřebnou pozornost. Jedním z kroků by mělo být vytvoření systému pravidelného vzdělávání odborníků na domácí násilí z řad policistů a také pracovníků pomáhajících profesí. Do tohoto systému by měli být začleněni i někteří pracovníci ve zdravotnictví, protože ve spoustě případů jsou oni Ti, kteří se jako první setkají s obětí domácího násilí a leckdy si to ani neuvědomují.

Za velice důležité opatření bych označil kvalitní informovanost všech obyvatel naší společnosti v otázkách domácího násilí. V poslední době sleduji lehký útlum v činnosti neziskových organizací na polic preventce domácího násilí. Nezákladnějším důvodem tohoto útlumu bude současná finanční situace v našem státě, která se negativně odráží do činnosti těchto organizací.

Finance účelně vynaložené na podporu informovanosti obyvatelstva v rámci prevence domácího násilí je třeba chápat jako vklad do budoucna do stále se tvořící a formující spo-

lečnosti, ve které se tento vklad odrazí ve zkvalitnění mezilidských vztahů a předcházení a vzniku domácího násilí jako jedné z forem násilí jako takového.

ZÁVĚR

Domácí násilí je jedním ze sociálně patologických jevů, které mohou svými následky nenapravitelně zasáhnout a negativně ovlivnit život jednotlivce, a jeho prostřednictvím pak celou naši společnost. Domácí násilí je tím nebezpečnější, že k němu dochází v prostředí, ve kterém by se měl člověk cítit bezpečně a prožívat v něm pocity neohroženosti a bezpečí, klidu, lásky a pohody. Za velice negativní dopad domácího násilí pak musíme považovat fakt, že častou jsou svědky ale i oběťmi děti, na kterých tak vliv domácího násilí může zanechat nenapravitelné následky do jejich dalšího života.

Domácí násilí je specifickou formou násilí, které má tolik podob, kolik si jen dovede člověk představit. Je pácháno na pozadí navenek bezproblémových rodin a vztahů a působí tak na jejich samotnou podstatu. Při tvorbě své práce jsem se zamýšlel nad problematikou sociálních aspektů, které mohou mít podíl jak na vzniku, tak i na průběhu domácího násilí proto, že se domnívám, že pokud budeme umět tyto aspekty co nejpřesněji definovat, budeme mít v ruce účinný nástroj, pomocí kterého budeme mít možnost určit problém a tento následně účinně ovlivňovat tak, aby nevznikaly podmínky, ve kterých se bude domácí násilí dál šířit a ohrožovat tak jednotlivce i společnost.

Cíle práce, které jsem si stanovil, se mi podařilo naplnit. Výstupem jsou tvrzení, které bych označil za hypotézy prosté, která jsem definoval na základě komparace výsledků analýz zpracovaných kazuistik. Výsledky provedeného šetření poskytnu k dispozici organizacím, které se danou problematikou v rámci regionu zabývají. Lze je využít také pro potřeby edukace policistů a osob pracujících v pomáhajících profesích, aby tito byli schopni co nejlépe odhalit známky domácího násilí na podkladě zjištěných sociálních aspektů u konkrétních případů.

Pokud budeme jen nečinně přihlížet domácímu násilí, bez toho aniž bychom se snažili co nejlépe porozumět zákonitostem jeho vzniku a průběhu, nemůžeme očekávat v této problematice jakákoli zlepšení. Je v zájmu celé naší společnosti umět účinně těmto projevům i v jeho nejmenších podobách abychom je mohli účinně eliminovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANTL, Miroslav a HANSLÍK, Hanuš, 2007. *Jak na gaunery*. Praha: PROSTOR. ISBN 978-80-7260-180-6.

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. vyd. Bratislava: Public promotion. ISBN 978-80-969944-0-3.

BARGEL, Miroslav a MÜHLPACHR, Pavel a kol., 2012. *Inkluze versus exkluze – dilemma sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno. ISBN 978-80-87182-12-3.

BENTOVIM, Arnon, 1998. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-629-3.

BODNÁROVÁ, Barbora a FILADELFIOVÁ, Jarmila, 2003. *Domáce násilie a násilie páchané na ženách v SR*. 1. vyd. Bratislava: Stredisko pre štúdium práce a rodiny. ISBN 80-89048-11-0.

BUSKOTE, Andrea, 2008. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, a.s. ISBN 978-80-251-1786-6.

CONWAYOVÁ, Helen L., 2007. *Domáci násilí*. 1. vyd. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Pavla a spol., 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2008. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2207-8.

DISMAN, Miroslav, 2009. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 6. dotisk 3. vydání, vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0139-7.

FISCHER, Stanislav a ŠKODA, Jiří, 2009. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2781-3.

GJURIČOVÁ, Šárka a KOCOURKOVÁ, Jana a KOUTEK, Jiří, 2000. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-416-3.

HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2004. *Manuálek o násilí*. 1. vyd. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. ISBN 80-7013-397-X.

- HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HUČÍK Ján a HUČÍKOVÁ Alena, 2008. *Kazuistika v špeciálnej pedagogike*. vyd. Ružomberok: Edičné stredisko Pedagogickej fakulty. ISBN 978-80-8084-365-6.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2006. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1367-1.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Graga. ISBN 978-80-247-1369-4.
- HIRIGOYEN, Marie-Franc, 2002. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. 1. vyd. Praha: Academia. ISBN 80-200-0994-9.
- JOHNSON, Michael P., 2008. *A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*. Boston: Northeastern University Press. ISBN 13: 978-1-55553-693-0.
- KOUKOLÍK, František a DRTILOVÁ, Jana, 2001. *Zlo na každý den – Život s deprivanty* I.1.vyd. Praha: Galén. ISBN 80-7262-088-6.
- KRAUS, Blahoslav; POLÁČKOVÁ, Věra, 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. vyd. neuv. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- MACH, Jan a ŠMOLKA, Petr, 1999. *Když nás trápí někdo blízký*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-337-4.
- MARREWA, Al, 2002. *Nenechte si ubližovat*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-510-5
- MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ Branislava a POKORNÁ Dana a TOUFAROVÁ Marie, 2008. *Partnerské násilí*. Praha: LINDE nakladatelství s r.o. ISBN 978-80-86131-76-4.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ Hana, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.

NOVÁK, Tomáš a CAPPONI, Věra, 1996. *Sám proti agresí.* Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-253-0.

ONDREJKOVIČ, Peter, 1998. *Úvod do sociologie výchovy.* Bratislava: VEDA SAV. ISBN 80-224-0579-5.

ONDREJKOVIČ, Peter. et. al., 2009. *Sociálna patológia.* Bratislava: VEDA. ISBN 978-80-224-1074-8.

ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., 2011. *Krizová intervence pro praxi.* 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2624-3

TRÉLAÛM, Béatrice, 2005. *Překonávání konfliktů v rodině.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-935-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4

VEČERKA, Kazimír a kol., 2007. *Společenské podmínky vzniku sociálních deviací.* Praha: Masarykova česká sociologická společnost. ISBN 80-903541-4-9.

VEČERKA, Kazimír a kol., 2007. *Budoucnost a sociální patologie.* Praha: Masarykova česká sociologická společnost. ISBN 978-80-003541-6-5.

VEČERKA, Kazimír a kol., 2009. *Budoucnost a sociální patologie. Nová řešení starých problémů či stará řešení problémů nových?* Praha: Masarykova česká sociologická společnost. ISBN 978-80-903541-6-5.

VEČERKA, Kazimír a kol., 2010. *Kdo slyší hlas volajícího na poušti.* Praha: Masarykova česká sociologická společnost. ISBN 978-80-003541-6-5.

VOŇKOVÁ, J. – HUŇKOVÁ, M. a kol., 2004. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen.* Praha: ProFem. ISBN 80-239-2016-1.

ZAPLETAL, Josef a kol., 2000. *Prevence kriminality.* Praha: Polygrafické oddělení Vydavatelství PA ČR. ISBN 80-7251-047-9.

ZAPLETAL, Josef a kol., 2009. *Aktuální problémy kriminologie.* Praha: Policejní akademie České republiky. ISBN 978-80-7251-316-1.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- CAN Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
- OSN Organizace spojený národů
- SARA DN Diagnostická metoda pro zjišťování znaků domácího násilí